

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
MÜZİK ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

TÜRK HALK MÜZİĞİ GELENEĞİNDE
KEMİK ÜFLEMELİ ÇALGI
ÇIĞIRTMA; BURDUR İL ÖRNEĞİ

Serkan ERTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Yusuf AKBULUT

Konya-2014

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Adı Soyadı	Serkan ERTÜRK
Numarası	128309021004
Öğrencinin Ana Bilim / Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Anabilim Dalı Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tezin Adı	Türk Halk Müziği Geleneğinde Kemik Üflemeli Çalgı Çığırtma; Burdur İl Örneği

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Serkan ERTÜRK

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Serkan ERTÜRK
	Numarası	128309021004
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi / Müzik Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Yusuf AKBULUT
	Tezin Adı	TÜRK HALK MÜZİĞİ GELENEĞİNDE ÜFLEMELİ ÇALGI ÇİĞİRTMA;BURDUR İL ÖRNEĞİ

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan "TÜRK HALK MÜZİĞİ GELENEĞİNDE ÜFLEMELİ ÇALGI ÇİĞİRTMA;BURDUR İL ÖRNEĞİ" başlıklı bu çalışma 11 / 12/ 2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Yusuf AKBULUT	Danışman	
Yrd. Doç. Dr. Soner ALGI	Üye	
Yrd. Doç. Dr. Sibel KARAMAN	Üye	

ÖNSÖZ

Bu araştırmada, unutulmaya yüz tutmuş ve gelecek kuşaklara aktarılması konusunda Türk halk kültürü içerisinde çok önemli bir yeri olan kemik üflemeli halk çalgılarından çığırtmanın Burdur ilinde yeri ve önemi, geçmişi ve günümüzdeki genel durumu, teknik bilgileri, icra şekilleri aktarılmaya çalışılmıştır.

Yapılan bu araştırmada başta, tecrübe ve fikirleriyle bana yön veren danışmanım Sayın Prof. Yusuf AKBULUT hocama teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, araştırmam sırasında bana destek olan Sayın; Öğr. Gör. Sevilay Gök AKYILDIZ, Arş. Gör. Volkan Burak KİBİCİ, Arş. Gör. Fatih BAYRAK, Ümit AKYILDIZ, Güner ÖZKAN, Mehmet BEDEL, Fedai TEKŞAHİN, Tamer YILMAZ, Sinem SARICA'ya, görüşme yaptığım uzmanlara ve kurumlara teşekkürlerimi sunarım.

Serkan ERTÜRK

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Adı Soyadı	Serkan ERTÜRK		
Numarası	128309021004		
Ana Bilim/Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Anabilim Dalı Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı		
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
Tez Danışmanı	Prof. Yusuf AKBULUT		
Tezin İngilizce Adı	Bone wind instrument (Çığırma) in the tradition of Turkish folk music case of Burdur		

ÖZET

Bu araştırma Türk halk müziği kemik üflemeli çalgılarımızdan çığırmanın Burdur ilinde geçmişi ve günümüzdeki durumu ele alınarak yapımı, teknik özellikleri ve icra şekillerini tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Bu araştırma için kaynak ve literatür taraması yapılmıştır. Bu kültüre yönelik bir çalışma kaydı bulunmadığından dolayı araştırmalar yapılmasının ihtiyaç olduğu düşünülmüştür. Bu bağlamda alanında uzman kişiler belirlenip fikirleri alınarak çalışmaya yön verilmeye çalışılmıştır. Tespit edilen kişilerle anket ve görüşme teknikleri kullanılarak elde edilen bilgiler ve bulgular yorumlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca tespiti yapılan çığırmanın bazılarının icra teknikleri ses ve video kayıt cihazlarıyla kayıt altına alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Çığırma, kemik düdük, kaval.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

	Adı Soyadı	Serkan ERTÜRK	
	Numarası	128309021004	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Anabilim Dalı Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı	
Öğrencinin	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Yusuf AKBULUT	
	Tezin İngilizce Adı	Bone wind instrument (Çığırtma) in the tradition of Turkish folk music case of Burdur	

SUMMARY

The purpose of this study is to identify production, technical specifications, finger hole structures and performing ways of "bone whistle"çığırtma, which is one of bonewind instruments of traditional Turkish folk music, by discussing its history and current status in Burdur province.

Resource and literature reviews were undertaken for this research. Since there has been no evidence of an earlier study on this culture, researches were considered as vital. In this regard, experts of this field were assigned and their ideas were consulted to shape this study. The outcomes of this research have been classified through the people participated in questionnaires and interviews. Besides, performing ways of some of the 'çığırtma's that were identified were recorded as audio or video recording.

Key words: Çığırtma, bone whistle, kaval.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
TABLolar LİSTESİ	ix

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Burdur İlinin Tarihsel Geçmişi ve Coğrafi Yapısı	2
1.2. Burdur Adı Nereden Gelmiştir	2
1.3. Çığırmanın Etimolojik Yapısı	3
1.4. Çığırma Çalgısı Hakkında Tanım ve Görüşler	4
1.5. Çığırma Çalgısının Burdur İlinde Tarihi Geçmişi	5
1.6. Çığırma Yapımında Kullanılan Kaya Kartalı (Aquila Chrysaetos)	6
1.7. Çığırmanın Türk Halk Müziği Çalgıları İçerisinde Sınıflandırılması	9
1.8. Burdur'da Tespit Edilen Çığırmaların Teknik Özellikleri	10

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM	11
2.1. Araştırmanın Amacı	11
2.2. Araştırmanın Önemi	11
2.3. Araştırmanın Modeli	12
2.4. Evren	12
2.5. Örneklem	12
2.6. Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi	13
2.7. Araştırmanın Planı	13
2.8. Uzman Grubu	13

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR VE YORUMLAR	15
3.1. Uzman Grubuyla Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar	15
3.1.1. “Burdur'da Çığırma Çalgısı Günümüzde Ne Kadar Tanınmaktadır?” Sorusundan Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar	15

3.1.2. “Çığirtmalar Burdur’un Hangi Bölgelerinde Tespit Edilmiştir?”	
Sorusundan Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar.....	17
3.1.3. “Çığirtma Yapımında Kullanılan Kemikler Nasıl Temin Edilmektedir?”	
Sorusundan Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar	18
3.1.4. “Çığirtmalar Hangi Kuş Türü ve Kemiklerden Yapılmaktadır?”	
Sorusundan Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar.....	19
3.1.5. “Çığirtmaların Yapımında Kullanılan Yöntem Nedir?”	
Sorusundan Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar.....	19
3.1.6. “Çığirtmaların Ses Perdelerini Belirlemede Kullanılan Yöntem Nedir?”	
Sorusundan Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar	20
3.1.7. “Burdur’da Hangi Müzik Türlerinde Çığirtma İcrasına Rastlanmıştır?”	
Sorusundan Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar	22
3.1.8. “Görüşme Yapılan Uzmanların Çığirtmanın Bugünkü Durumu ve Gelecek Kuşaklara Aktarılması Konusunda Düşünceleri Nelerdir?”	
Sorusundan Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar.....	22

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	25
4.1. Sonuçlar.....	25
4.2. Öneriler.....	26
KAYNAKÇA.....	29
EKLER.....	51
ÖZGEÇMİŞ.....	55

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil-1: Sagalassos Antik Kentinde Bulunan Çığirtma Örneği	6
Şekil-2: Kaya Kartalı (Aquila Chrysaetos)	7
Şekil-3: Kaya Kartalı (Aquila Chrysaetos)	8
Şekil- 4: Kartal Kanat İskelet Sistemi	8
Şekil-5: Çığirtmanın Ses Genişliğini Gösteren Ses Skalası	10
Şekil-6: Aziziye Köyü U1'den Temin Edilen Çığirtma Örneği	32
Şekil-7: Aziziye Köyü U1'den Temin Edilen Çığirtma Örneği Detay Çizimi	33
Şekil-8: Aziziye Köyü U2'den Temin Edilen Çığirtma Örneği	34
Şekil-9: Aziziye Köyü U2'den Temin Edilen Çığirtma Örneği Detay Çizimi	35
Şekil-10: Gölhisar İlçesi U3'den Temin Edilen Çığirtma Örneği	36
Şekil-11: Gölhisar İlçesi U3'den Temin Edilen Çığirtma Örneği Detay Çizimi	36
Şekil-12: Aziziye Köyü U3'den Temin Edilen Çığirtma Örneği	37
Şekil-13: Aziziye Köyü U3'den Temin Edilen Çığirtma Örneği Detay Çizimi	37
Şekil-14: Karamanlı-Kılçan Köyü U4'den Temin Edilen Çığirtma Örneği Çizimi ..	38
Şekil-15: Karamanlı-Kılçan Köyü U4'den Temin Edilen Çığirtma Örneği Detay ...	39
Şekil-16: Çavdır-Kozluca Beldesi U5'den Temin Edilen Çığirtma Örneği	40
Şekil-17: Çavdır-Kozluca Beldesi U5'den Temin Edilen Çığirtma Örneği Detay Çizimi	41
Şekil-18: Aziziye Köyü U6'dan Temin Edilen Çığirtma Örneği	42
Şekil-19: Aziziye Köyü U6'dan Temin Edilen Çığirtma Örneği Detay Çizimi	43
Şekil-20: Bucak İlçesi U7'den Temin Edilen Çığirtma Örneği	44
Şekil-21: Bucak İlçesi U7'den Temin Edilen Çığirtma Örneği Detay Çizimi	45
Şekil-22: Antalya İl Sınırı Akkoç Köyü U7'den Temin Edilen Çığirtma Örneği	46
Şekil-23: Antalya İl Sınırı Akkoç Köyü U7'den Temin Edilen Çığirtma Örneği Detay Çizimi	47
Şekil-24: Afyon İl Sınırı Dinar-Hırka Köyü U7'den Temin Edilen Çığirtma Örneği	48
Şekil-25: Afyon il Sınırı Yukarı Beltarla Köyü U7'den Temin Edilen Çığirtma Örneği	49
Şekil-26: Çığirtma 1. Pozisyon Tutuş Şekli	50
Şekil-27: Çığirtma 2. Pozisyon Tutuş Şekli	50

TABLÖLAR LİSTESİ

TABLO-1: Uzman Grubu Bireylerinin Cinsiyet, Yaş ve Eğitim Durumları..... 14

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

“Çalgı, müzik yapmak için kullanılan aletlere verilen genel addır” (Kalender, 2001: 160). Türk halk kültürü içerisinde, geçmişi çok eskilere dayanan çeşitli hayvan kemiklerinden yapılmış üflemeli çalgılar, günümüzde gerek arkeolojik kazılarda elde edilen kalıntılar gerekse kabartma, resim ve tasvirler bizlere ışık tutmaktadır. Yüz yıllardan beri insanoğlunun iletişim ve eğlence için yapıp kullandığı kemik üflemeli çalgılar, Türk halk kültürü içerisinde çeşitli uygarlıklardan günümüz Anadolu coğrafyasına kadar çeşitli türlerde günümüze kadar ulaşmıştır. Anadolu’da kemik üflemeli halk çalgıları; hayvan boynuzlarından, kuşların kanat ve bacak kemiklerinden yapılmıştır.

Geleneksel müziğimizde çeşitli uygarlık ve toplumlarda kullanılan kemik üflemeli çalgıların özellikle geleneksel Türk halk müziği çerçevesinde çeşitli yörelerde kullanıldığı bilinmektedir. Fakat zaman içerisinde üflemeli çalgıların perde sistemlerinin gelişmesinin çığırta çalgısının kullanımının azalmasına sebep olduğu görülmektedir. Ayrıca kamış, ağaç, pirinç, alüminyum, plastik gibi maddelerden kavalların yapılması kemik üflemeli çığırta çalgısının geleneksel müziğimizde kullanımının azalmasında diğer bir sebeptir. Bu yüzden Anadolu coğrafyasında unutulmuş ve unutulmaya yüz tutmuş çok çeşitli halk çalgıları olduğu bilinmektedir.

Anadolu’da çobanların kullandığı çığırtmaların kartalın ve turnanın kanat kemiklerinden yapılmasıyla elde edildiği bulunan çığırta örneklerinden anlaşılmaktadır. Erzincan ve çevresinde özellikle 6 ve 7 delikli, kartal kanadından yapılan çığırtmalar olduğu bilinmektedir. Kahramanmaraş’ın Andırın ilçesinde ada leyleği denilen leyleklerin bacak kemiğinden yapılan çığırtmalar yörede çobanlar tarafından çalınmaktadır.

Unutulmaya yüz tutmuş kemik üflemeli çalgılarımızdan olan çığırtamanın Burdur’daki geçmişi ve bugünkü durumu hakkındaki bilgilerin yansıtılmasının amaçlandığı bu çalışma gelecek kuşaklara aktarılması açısından önem taşımaktadır.

1.1. Burdur İlinin Tarihsel Geçmişi ve Coğrafi Yapısı

“Burdur ili toprakları, Neolitik (cilalı taş) çağı ile Grek ve Roma medeniyeti kalıntılarını bağrında saklayan ve ‘Psidyia’ adı verilen bir bölgedir. Uzun yıllar Psidyialılar’ın elinde bulunmuş ve sırasıyla Perslerin ve Makedonyalı İskender’in istilasından sonra Selekoslar’ın daha sonra da Romalıların yönetiminde yaşamıştır. Roma’nın ikiye ayrılmasından sonra Bizans yönetimine geçen Burdur, 1071 Malazgirt savaşından sonra, sırasıyla, Selçukluların, Hamitoğulları’nın ve Osmanlıların yönetiminde kalmıştır” (Çine, 1989: 14).

“Erzurum ve Sivas kongrelerinden sonra Müdafaayı Hukuk Cemiyeti kuruldu ve Burdur Kuvayı Milliye teşkilatı bu çerçevede Müdafaayı Hukuk Cemiyetine bağlandı. 19 Mart 1920 tarihinde Burdur Müftüsü Halil Hulusi Efendi mebus seçilerek Ankara’ya gönderildi. Cumhuriyetin ilanından sonra yapılan mülki teşkilatta Burdur vilayet oldu.” (Ekinci, 1995: 21,22).

“Burdur ili, Akdeniz bölgesinin “Göller yöresi” adı verilen bölümünde yer alır. Burdur güneyde Antalya, batıda Denizli, güney-batıda Muğla, doğu ve kuzeyde Isparta ve Afyon illeri ile çevrilidir. İl topraklarının büyüklüğü 6883 km² dir. İlde merkez ilçe ile birlikte Ağlasun, Altınyayla, Bucak, Çavdır, Çeltikçi, Gölhisar, Karamanlı, Kemer, Tefenni, Yeşilova olmak üzere 11 ilçesi vardır. Burdur genelde engebeli bir arazi yapısına sahiptir. Muhtelif yükseklikte dağ ve tepeler ile ova ve vadi niteliğindeki düzlükler, çeşitli büyüklükteki göller ilin coğrafyasını oluşturur. Akdeniz ikliminin özelliklerini taşımaz. Çünkü Akdeniz kıyı şeridi ile il sahası arasında ve bilhassa il topraklarının güney-batı istikametindeki yükseltiler ılıman Akdeniz iklimine engel olur” (Ekinci, 1995: 13).

1.2. Burdur Adı Nereden Gelmiştir

Burdur ili adı birçok kaynakta farklı görüş ve rivayetlerle şu şekilde ifade edilmektedir:

“Bizans döneminde buraya Polydorion denmekteydi. Bir görüşe göre, Polydor olarak söylenmiş, daha sonra da Burdur’a dönüşmüştür. Bazı kaynaklarda ise Burdur adı Limobrama olarak geçmektedir. Limobrama ise ‘göl kenti’ anlamına

gelen Limonobria sözcüğünden türetilmiş ve daha sonra da Burdur biçimini almıştır” (Özgül Yayınları, 1985: 43).

“Bir rivayete göre de 1071-1110 yıllarında Türkmen boyunun kınalı aşireti doğrudan Psidya’ya gelerek Polidorion adı ile anılmakta olan Burdur’a yerleşir ve her Türk boyu gibi çadır hayatı yaşamaya başlar. Civarda yerleşmiş başka bir aşiretin beyi kınalı aşiretini ziyarete gelir ve yaklaşık 2000 çadırın düzenli yerleşimi karşısında çok etkilenir. Duygularını “ Ne güzel Tirkemiş, ne güzel Tirkemiş” ile ifade eder. Bu söz aşiret halkının dilinden düşmez ve Tirkemiş yeni yurdun adı olur” (Ekinci, 1995: 24).

“İlin adının “Buldur” olduğu ve sonradan Burdur’a dönüştürüldüğünü doğrulayan dayanaksa, günümüzde bile bir kısım yaşlı Burdurluların Burdur kelimesini kullanmayıp Buldur demesidir” (Çine, 1989: 16).

1.3. Çığirtmanın Etimolojik Yapısı

Çığirtma sözcüğü değişik kaynaklarda farklı tanımlarla karşımıza çıkmaktadır.

Çığirtma sözcüğü Osmanlı Türkçesi Sözlüğü’nde çığirtmak işi veya durumu, ney’in ve kaval’ın küçüğü şeklinde ifade edilmektedir (Parlatır, 2009: 294).

Türkçe Sözlük’te çığirtmak eylemi kimi yerlerde genellikle çobanların kullandığı kaval benzeri üflemeli çalgı olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca çığirtma çalan kişi çağirtmacı olarak da tanımlanmaktadır (Püsküllüoğlu, 2004: 422).

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü’nde ise çığirtmak işi basit, küçük nefesli bir çalgı olarak ifade edilmektedir.

Türk Dil Kurumu Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü’nde çığirtma; yumurtalı unun yağda kızartılmasıyla yapılan tatlı, flüt gibi bir çeşit çalgı, açılarak yağda kızartılan hamur olarak nitelendirilmektedir.

Türk Dil Kurumu Tarama Sözlüğü’nde ney ve kaval gibi nefesle çalınan bir saz olarak ifade edilmektedir.

Literatür tarama kapsamında yapılan incelemelerde çığirtma sözcüğü çığlık sözcüğünden türeyerek çığırma, çığirtı ve çığirtma olarak günümüze kadar geldiği gözlenmiştir.

1.4. Çığırma Çalgısı Hakkında Tanım ve Görüşler

Çığırma çalgısı hakkında yapılan literatür taraması sonucunda elde edilen kaynaklarda çalgı hakkında bilgiler şu şekilde ifade edilmektedir:

“Kartal kanadı kemiğinden yapılır. Elazığ ve eşrafında yaygındır. Yaklaşık 20-30 cm. uzunluğunda, oyun havası ve Türkülere eşlik eden bir çalgımızdır” (Ay, 2005: 146).

“Elazığ yöresinin yakın zamana kadar yaygın bir saz idi. Kartalın kanat kemiğinden yapılan bu sazın boyu 25 ilâ 26 cm. kadardır” (Özbek, 1975: 91).

“Kartal ve Turna'nın kanat kemiğinden yapılan eski Türklerde Ötkeçi-n olarak bilinen nefesli halk sazımızdır” (Açın, 1994: 47).

“Üsküp'ten Balkan Türklerinden gelen kemik bir düdüktür: “neferat 65. Üsküp şehrinde Pevda olmuştur. Kaz ve turna kemiğindedir”(Evliya Çel. , a. Eser, IV, 5). İstanbul'da çalanları çoktur” (Ögel, 1991: 475).

“Kartalların kanat kemiğinden yapılan bu çalgımız, genellikle Elazığ ve havalisindeki oturak alemlerinde bilhassa ‘Tamzara’ oyununa refakat eden bir çalgı olarak aktarmaktadır. Ayrıca çığırmanın oyun havalarında ve o bölgenin ‘urefa’ (dervişler, yetişmiş kişiler) tarafından meclislerde yapılan fasıllarda çalındığı anlatılmaktadır” (Emnalar, 1998: 96).

“Üsküp'te icat edildi. Kar turna kemiğindedir” (Gazimihâl, 2001: 5).

“Bu tip kavallar için sadece Aziziye-Burdur yöresinde ‘düdük’ adının kullanıldığına da rastlanmıştır. Genç bir çoban olan Şevket Çeler tarafından ve iddiaya göre bir kartal olduğu söylenen büyük bir kuşun kemiğinden yapılmıştır. Sorulduğunda tanımlanamayan kartal, kaynaklara göre kesinlikle bir turna kuşu değil kartal olduğu yönündeydi. Turna kuşunun kemikleri, söylendiğine göre Yunanistan'da kullanılmış fakat Türkiye'de bir örneği yoktur.

Kaval, kemiş kavalı, çam kavalı, kaval düdüğü, tat düdüğü, cırıtma ve çığırma gibi isimlerle anılan bu kavalların uzunlukları, 28-40 cm arasında değişmektedir ” (Picken, 1975: 388).

Picken tarafından yapılan yöre araştırmasında çığırma için düdük Aziziye-Burdur yöresinde kartal kanadı kemiğinden yapılan önde 5, arkada 1 deliği olan bir dilsiz kaval çeşididir. Elazığ civarında kullanılan, “cırıtma” veya “çığırma”

denilen ve yine kartal kanadı kemiğinden yapılan kavallarda genellikle arka delikleriyle birlikte 6 deliklidir. Fakat Aziziye’de kullanılan düdük ile farkı, değişik bir kartal türünün kanat kemiğinden yapılmış olmasıdır diye ifade etmektedir (Picken, 1975: 388).

‘‘Teke bölgesi içerisinde, dilsiz kaval ailesinden çığirtma da yer almaktadır. Kemik düdük adı da verilen çığirtma, kartalın kanat kemiğinden yapılır, 25 – 30 cm. uzunluğunda ilkel bir sazdır. Üzerinde beş ve birde arka perde olmak üzere toplam altı perdelidir. Burdur Merkez Aziziye Köyünde Boğaz Hadası söyleyen kişiye eşlik ederek halen çalınmaktadır’’ (Bedel, 2005: 1237).

1.5. Çığirtma Çalgısının Burdur İlinde Tarihi Geçmişi

Yöre araştırması sırasında elde edilen çığirtma örneklerinin en yenisinin yaklaşık 50-60 yıllık oldukları ifade edilmektedir. Fakat ilin tarihi geçmişine bakıldığında, birçok medeniyetin yaşadığı dikkate alınırca çalgının geçmişinin çok eskilere dayandığı görülmektedir. Yüzyıllardır dünya müzik tarihine bakıldığında birçok medeniyetin çeşitli hayvan kemiklerinden üflemeli çalgılar yapıp kullandığı elde edilen arkeolojik kalıntılarla bilinmektedir.

Burdur ilinin Ağlasun ilçesinde, 1990’lı yıllarda Belçika Leuven Katolik Üniversitesi bilim adamlarından Prof. Dr. Mark WAELKENS başkanlığında yapılan kazı çalışmalarında gün ışınına çıkarılan Sagalassos antik kenti bize çığirtma çalgısı hakkında bilgiler vermektedir.

‘‘ Sagalassos Antik Kenti, antik dönemde Pisidia olarak bilinen bölgede yer almaktadır. Dağlık bir alanın bitişiğinde yer alan kentte ilk yerleşim izleri günümüzden 12.000 yıl öncesine kadar uzanmaktadır. Sagalassos Antik Kenti, orijinal yapı taşlarının neredeyse tamamının bulunabildiği anıtsal yapıları ile son derece iyi korunmuş durumdadır. Diğer yandan, kentin planı, üzerinde kurulmuş olduğu teraslı yapı düşünüldüğünde oldukça çarpıcıdır ve bu yapı ile uyumlu ve etkileyici bir anıtsal merkez yaratılmıştır’’ (www.kulturvarliklari.gov.tr).

Sagalassos antik kentinde ortaya çıkarılan Macellum (lüks ürünler pazarı) kısmında 2006 yılında MS 6. yy ait yaklaşık 2000 yıllık bir çığirtma örneği bulunmuştur. Bulunan bu çığirtma K.156.55.06 envanter numarasıyla Kültür ve

Turizm Bakanlığı Burdur Müzesinde kayıt altına alınmıştır. Bulunan bu Çıgırtma halen işlevsel özelliğini korumaktadır.

Şekil-1: Sagalassos Antik Kentinde Bulunan ıgırtma Örneği

www.tursaga.com

1.6. ıgırtma Yapımında Kullanılan Kaya Kartalı (Aquila Chrysaetos)

ıgırtma yapımında kullanılan kemiklerin Burdur’ da goca guş olarak bilinen ve Türkiye’de çeşitli bölgelerde yaygınlık gösteren Kaya Kartalı türüne ait olduğu görölmektedir. Araştırmada elde edilen kemiklerin incelenmesi sonucu ayrıca uzmanlara yörede Şah Kartalı, Kızıl Akbaba ve Şahin gibi diğer yırtıcı kuş türlerinin resimleri gösterildiğinde uzmanlar goca guş diye ifade ettikleri Kaya Kartalı türünün resmini onaylamışlardır.

‘’ Dağılım olarak, Ürdün’de üremiştir. Yerleşiktir, ancak genç bireyler dağılım gösterir. Kıbrıs’ ta rastlantısal konuktur. Yaşam alanları, kıraç ya da ormanlık dağlar, ormanlık alandaki göller, düzlükler ve ağaçlandırılmış yarı çöllerdir. Büyüklüğü 78 cm. kanat aralığı 190-230 cm. Esnek kanat çırpışları ve kanatlarını hem dönerken hem de süzülürken yukarı kaldırmasıyla etkili bir uçuşu vardır. Kuyruğu oldukça uzun kanatlarında firar hattı S şeklinde kavislidir. Bu kavis gencinde daha belirgindir. Koyu kahverengi erişkinin ensesi ve boynunun gerisi altın sarısıdır. Kanat örtüleri açık panel oluşturur. Kanat üstünde siyah uçlu grimsi kanat

teleklerinin oluşturduğu gri bir alan seçilir. Kuyruk telekleri de grimsi, kuyruk ucu siyahtır. Genci ve ergeni el teleklerinde ve kuyruk içinde beyaz lekeler vardır. Özellikle gencinin geniş siyah kuyruk bandı diğer aquila kartalları arasında bulunmaz. Genci 1 yaşını doldurduktan sonra kanat üstü örtülerindeki açık alan oluşmaya başlar. Genç akkuyruklu kartalın kuyruğu daha kısa, boynu daha uzun ve kanatları daha geniştir. Akkuyruklu uçarken kanatlarını düz tutar ve kanadında beyaz lekeler bulunmaz. Sesi: Üreme alanında yüksek ve havlamaya benzer ‘Klyak-klyak-klyak’ duyulur ’’ (Porter, Chistense, Schiermucker, Hanse, 2009: 46, 268).

Şekil-2: Kaya Kartalı (Aquila Chrysaetos)

Tamer YILMAZ kişisel fotoğraf albümü.

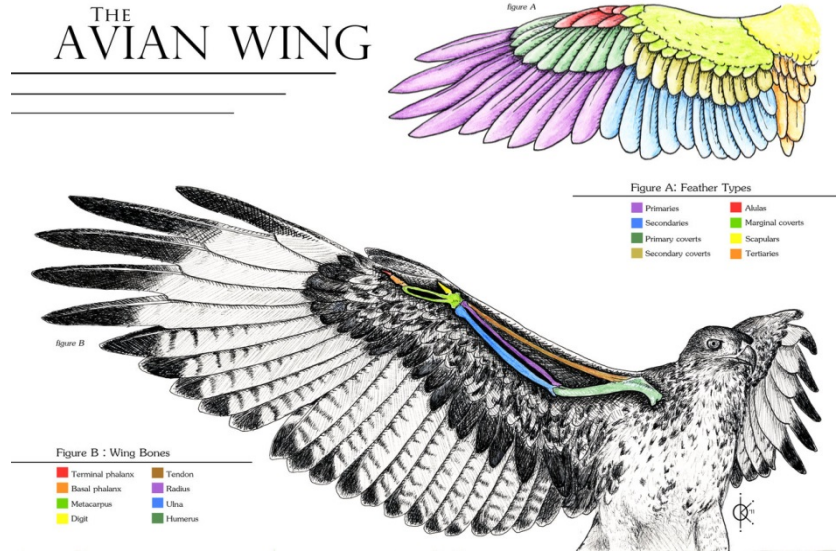
Şekil-3: Kaya Kartalı (Aquila Chrysaetos)

Tamer YIMAZ kişisel fotoğraf albümü.

Şekil- 4: Kartal Kanat İskelet Sistemi

Mavi renk ile boyalı kemik çığırtma yapımında kullanılan ulna kemiğidir.

1.7. Çığırmanın Türk Halk Müziği Çalgıları İçerisinde Sınıflandırılması

Türk halk müziği nefesli çalgılarının literatür kaynaklarında sınıflandırılması yörelere göre ve fiziksel yapılarına göre sınıflandırıldığı görülmektedir. Çığırma çalgısı, kaval ailesi içerisinde fiziksel ve perde yapıları dikkate alınarak sınıflandırılmıştır.

“Birinci sınıflandırma şekli kavalın ağız yapısına göredir:

1- Dilli Kavallar

- a) Diatonik dilli kavallar (Çoban düdüklüleri, dilli düdüklüler, dilli kavallar)
- b) Kromatik dilli kavallar (Dilli çoban kavalları)

2- Dilsiz Kavallar

- a) Diatonik dilsiz kavallar (Çığırma vb.)
- b) Kromatik dilsiz kavallar (Dilsiz çoban kavalları)

İkinci sınıflandırma şekli ise kavalın perde yapılarına göre:

1- Kromatik perde yapılı kavallar

- a) Dilsiz çoban kavalı (Dilsiz kaval)
- b) Dilli çoban kavalı

2- Diatonik perde yapılı kavallar

- a) Diatonik dilsiz kavallar, Çığırma
- b) Dilli kaval, Dilli Düdük, Çobandüdüğü “ (Yurtçu, 2006: 39,40).

“ Diatonik (Yun). 1- Belirli ve değişmez niteliği olan bir dizi cinsi. Öteki cinsler kromatik ve anarmoniktir. Bu üç cins dizinin kökleri, antik Yunan uygarlığındadır. Yunanca = dia = yoluyla = tonos = ses. Diatonik dizi, bir oktav içinde iki yarım perdenin yer aldığı iki tam perde grubundan oluşur.

Diatonik dizi Avrupa müziğinin temel dizisi olan, bir sekizli içindeki tam ve yarım perdelerden kurulmuş bulunan diziyeye verilen ad. Piyanonun tuşlarında olduğu gibi, belirli sıradaki tam ve yarım perdelerden oluşur. Perdelerin sıralanışı şöyledir.

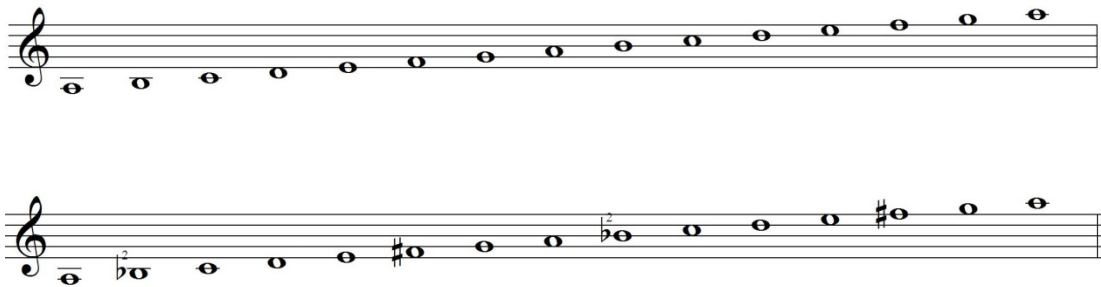
Tam perde + tam perde + yarım perde + tam perde + tam perde + tam perde + yarım perde” (Say, 2005: 149).

1.8. Burdur’da Tespit Edilen Çığirtmaların Teknik Özellikleri

Araştırma sonucu incelenen 11 çığirtma örneğinde elde edilen teknik detaylarda ise çığirtmaların boy uzunluklarının 24,4 - 30,3 cm olduğu, delik çaplarının 4–5 mm çapında olduğu, delik merkezlerinin 2,2–2,8 cm olduğu tespit edilmiştir. Çığirtmaların (Ön yüzü) 8 adeti: 5 delikli, 1 adeti: 6 delikli, 2 adeti: 7 deliklidir. Yukarı Beltarla ve Hırka Köy de tespit edilen çığirtmaların ses perdelerinin sağlıklı olmadığı ve çalıtmda seslerin tutmadığı için teknik detay çizimleri yapılmamıştır.

Çığirtmaların yörede icra şekline bakıldığında; 5.6.7 delikli çığirtmalarda tutuş pozisyonunda tüm perdelerin kapalı karar sesi ‘‘La’’ kabul edildiği ve arka deliğın yeden perdesi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca U7’nin 6 delikli çığirtmalarda beş delik kapalı 2. pozisyonda icra ettiği tespit edilmiştir. Çığirtmaların karar sesleri (akort) incelendiğinde, Re, Mi, Mi bemol ve Fa karar seslerinde oldukları 2. pozisyon (5 parmak) çalınmak istendiğinde ise yeden perdelerinin yarım ses (Sol #) olduğu saptanmıştır. Yörede icracıların 1-1,5 oktav arası seslere bastıkları, profesyonel kaval icracılarının 2 oktav arası seslere bastıkları tespit edilmiştir.

Şekil-5: Çığirtmanın Ses Genişliğini Gösteren Ses Skalası

İKİNCİ BÖLÜM

2.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın amacı, önemi, modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve toplanan verilerin çözümlenmesinde kullanılan yöntem ve teknikleri ele alınmıştır.

2.1. Araştırmanın Amacı

Çağdaş müzik eğitiminde yakından uzağa ilkesi araştırmanın temel prensibini oluşturmaktadır. Çünkü sahip olduğumuz kültür ve sanat değerlerimizin yerel olmadan ulusal bir değere, ulusal olmadan uluslararası bir değere ulaşması pek mümkün değildir. Bu doğrultuda Burdur ve çevresinde, kemik üflemeli halk çalgılarımızdan kemik düdük diye bilinen çığirtma çalgısının bugünkü durumu; çalan icracıları, icra şekilleri, teknik özellikleri, yapım teknikleri hakkında bilgi sahibi olmak amaçlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki görüşme sorularına cevap aranmıştır.

1. Burdur'da çığirtma çalgısı günümüzde ne kadar tanınmaktadır?
2. Çığirtmalar Burdur'un hangi bölgelerinde tespit edilmiştir?
3. Çığirtma yapımında kullanılan kemikler nasıl temin edilmektedir?
4. Çığirtmalar hangi kuş türü ve kemiklerden yapılmaktadır?
5. Çığirtmaların yapımında kullanılan yöntem nedir?
6. Çığirtmaların ses perdelerini belirlemede kullanılan yöntem nedir?
7. Burdur'da hangi müzik türlerinde çığirtma icrasına rastlanmıştır?
8. Görüşme yapılan uzmanların çığirtmanın bugünkü durumu ve gelecek kuşaklara aktarılması konusunda düşünceleri nelerdir?

2.2. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma yöre araştırması yapılarak elde edilen bulguların kapsamlı bir şekilde analiz edilmesi ve yapılan literatür çalışmasında konuyla ilgili bağlantılarının

tespit edilmesi, yöre ve çalgıyla ilgili kültürel değerlerin ortaya çıkarılması bakımından önem taşımaktadır.

Yapılan bu araştırmanın sonucunda elde edilecek tespitlerin Türk halk kültürü içerisinde Türk halk müziğimize ve geleneksel çalgılarımız bağlamında çığırta çalgısı hakkında kaynak sağlayacağı düşünülmektedir.

2.3. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda veriler alanda görüşme ve anket yöntemiyle elde edilmiş ses ve video kayıt cihazlarıyla kayıt yapılmıştır. Elde edilen veriler yorumlanmaya çalışılmış ve tasnif edilmiştir.

Nitel araştırma yönteminin tercih edilmesinin nedeni; Burdur ilinde kemik üflemeli çığırta çalgısının geçmişi, bugünkü durumu, hangi kuş türlerinden ve iskelet sistemi içerisinde hangi kemiklerden yapıldığı, yapım teknikleri, teknik özellikleri, icra şekilleri hakkında daha detaylı ve derinlemesine bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

“Nitel araştırma; gözlem, görüşme formu ses ve görüntü kayıt cihazları kullanılarak kayıt altına alınmış ve doküman analizi gibi veri toplama tekniklerinin kullanıldığı ve olayların doğal ortamda, bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik sürecin izlendiği bir araştırma türüdür ” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39).

2.4. Evren

Araştırmanın evrenini Türkiye’deki kemik üflemeli çalgılardan çığırta çalgısı oluşturmaktadır. Literatür taraması sonucu ulaşılan kaynaklar ve araştırmacının kendi olanakları ile alanında uzman 11 kişiyle sınırlıdır.

2.5. Örneklem

Araştırma grubunu Burdur ilinde tespit edilen 11 çığırta örneği oluşturmaktadır. Alanında uzman 4 kişi ile önceden planlama yapılmış, elde edilen verilerin içeriklerine göre görüş alınmış ayrıca alan araştırmasında 7 uzman tespit edilip görüşme yapılmıştır. Toplam 11 kişi ile görüşülmüş ve kişilerin hepsi erkektir.

2.6. Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi

Araştırmada kuramsal bir çerçeve oluşturması için öncelikle literatür taraması yapılmıştır ve tespit edilen kaynaklar toplanmıştır. Önceden belirlenen 4 uzman kişiden görüş alınmış, daha sonra diğer uzmanlarla anket yöntemiyle görüşülmüş, sorular sorulmuş ve cevapları alınmıştır. Ayrıca görüşmeler sırasında çığırta örnekleri bulunmuştur.

Görüşme ile elde edilen veriler uzman kişilerden izin alınarak fiziksel özellikleri ve perde yapılarının ölçüleri alınarak fotoğraf, video ve ses kayıt cihazına kaydedilmiş, gelen cevaplar kelime kelime çözümlenmiştir. Görüşme ile ilgili sorulara yönelik belirlenmiş kategoriler önceden oluşturulmuştur ve araştırmanın amacını yansıtmaktadır. Ortaya çıkan sonuçlar yorumlanmıştır.

2.7. Araştırmanın Planı

- 1- Çalışmanın planlanması
- 2- Literatür çalışması yapılması
- 3- Uzman kişilerle görüşme yapılması
- 4- Verilerin değerlendirilmesi ve analizinin yapılması

2.8. Uzman Grubu

Araştırmaya Burdur'da yaşayan, çığırta yapan ve icracıları katılmıştır. Uzman grubundaki bireylerin hepsi erkektir. Bununla beraber ikisi lisans, üçü yüksek okul, ikisi ilkokul mezunudur. U1 ve U7 kodlamaları kullanılmıştır. Yaşlarına göre U1, U2, U3, U4, U5, U6, U7 şeklinde büyükten küçüğe sıralanmıştır. Uzman grubuyla ilgili tüm bilgiler Tablo 1' de verilmiştir.

TABLO-1: Uzman Grubu Bireylerinin Cinsiyet, Yaş ve Eğitim Durumları

UZMANLAR	CİNSİYET (K/E)	YAŞ	EĞİTİM DURUMU
U1	E	79	İlkokul
U2	E	71	İlkokul
U3	E	69	Üniversite
U4	E	68	Yüksekokul
U5	E	60	Üniversite
U6	E	58	Yüksekokul
U7	E	49	Yüksekokul

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Uzman Grubuyla Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

3.1.1. “Burdur’da Çığirtma Çalgısı Günümüzde Ne Kadar Tanınmaktadır?” Sorusundan Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

U1. “Bu çalgıyı herkes bilmez, bilseler de eskiler bilir. Yapanada çok az kaldı ve benim oğlum yapıyor. Benim gençliğimde çobanlarda olurdu. Kartal kemiğinden olduğu için kıymetlidir. Burdur da muhakkak vardır ama meraklısında ya da oğullarına kalmıştır ve torunlarına.”

U2. “Eski çalgıcılar ve çobanlar bilir. Yapan kalmadı artık. Yapan var mıdır bilmem. Benim yaşımdaki pek çok arkadaşım bilir. Bendeki de çok eski gençliğimden kalma. Başka bir çobandan da vardı kayboldu gitti. Sipsi, Zurna çalanlar bilir ama gençler pek bilmez.”

U3. “Efendim bu çalgıyı buralarda çobanlık yapmış ve çalgı meraklısı birçok kişi iyi bilir. Fakat günümüzde bilen varsa da çok azdır. Müzikle özellikle nefesli sazlar çalan kişiler bilirse bilir. Zaten yeni çığirtma bulmak pek mümkün değil, bulunsa da eskiden kalma yani daha önce yapılmış çığirtmalar vardır. Çünkü kartal kemiği bulmak çok zor. Kartal azaldığı için bulmak yapmak zor.”

U4. “Yörede bilinen bir çalgıdır, ama yaşlılar daha iyi bilirler. Fakat günümüzde bilen azdır. Çünkü çok bulunan bir çalgı değil. Yapmak için kemik bulmak çok zor. Bu yüzden yapmak için kemik bulunmadığı için gençler bilmezler.”

U5. “Çok fazla tanınmıyor. 1970 yıllarda Sipsi, çığirtma kadar popülerdi. Bugün Sipsi daha çok tanınıyor. Kullanımı azaldı. TRT sanatçılarında da fazla kullanan kalmadı. Ses sınırı toplu çalmaya elverişli olmaması önemli sebep.”

U6. ‘‘Çobanlık yapmış benim yaşlıtlarım ve benden yaşça büyük eski çobanlar bilir. Fakat günümüzde gençler bu çalgıyı bilmezler. Bende etrafımda çalan pek görmüyorum. Zaten kemik bulmak zor çünkü doğal yaşamları azaldı kartalların varsa da babalarından kalma çığirtmalar vardır. Bu yüzden yeni kuşaklar bu çalgıyı bilmezler. Bilen genç varsa da ailesinden kalan çığirtma varsa bilir.’’

U7. ‘‘Bu yörede çığirtmaları eski çobanlar ve günümüzde özellikle geleneksel yöre müzikleri yapan kişiler bilir. Genç kuşaklardan Sipsi meraklısı gençler bilir. Müzikle uğraşmayan bu çalgıyı pek bilmez. Zaten tarımsal faaliyetler ve zarlılarla özellikle Tilki, Çakal gibi yabani hayvanlar için kullanılan ilaçlar kartal türünün azalmasına sebep bazı olaylar. Çünkü ölen leşlerin kartallar tarafından yenmesi mümkün bu yüzden bulduğumuz kartal leşleri de olmuştur. Birde insan nüfusunu artması kartalların doğal yaşam alanlarının azalmasına da sebep diye düşünüyorum. Bu yüzden yeni kemik bulmak zorlaştığı için yapımı ve tanınması güçleşmiştir.’’

Burdur’da çığirtma çalgısı orta yaş üzeri kişiler tarafından tanınmaktadır. Genç kuşaklar arasında müzikle uğraşan kişiler bilmektedir. Fakat ismini ve işlevini bilen uzmanlar çığirtma yapan ya da çalan kişilerin yörede çok az kaldığını ifade etmişlerdir.

Bu çalgının azalmasındaki başlıca nedenler genel olarak; yörede goça guş adıyla bilinen kartal türünün azalması ve doğa koruma kanunlarından dolayı bu kartal türünün avlanmasının yasak olduğunu söylemişlerdir.

Diğer önemli sebeplerden biri ise tarımsal alanların genişlemesiyle tarımla uğraşan yöre halkının yabani hayvanlardan ekili arazilerini korumak için doğaya zehirli et vb. atmalarıdır. Bunun sonucunda ölen yabani hayvanlar içerisinde bu kartal türü de mevcuttur.

Bu sebeplerden dolayı yörede yakın zaman içerisinde yeni çığirtmaların yapılmasında zorluk çekildiği, tespit edilen çığirtma örneklerinin ortalama 50 – 60 senelik olduğu ve dede, baba, torun silsilesi içerisinde ya da çalmasını bilen kişilere çığirtmaların verilmesi ile bu geleneğin devam ettirilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir.

3.1.2. “Çığirtmalar Burdur’un Hangi Bölgelerinde Tespit Edilmiştir?” Sorusundan Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

U1. *“Çığirtmalar bizim Aziziye de çok bilinir ve çalınırdı. Aslında bizim yörüklerin olduğu yerde çobanlar çalar. Bende ki Aziziye de yapılmış kemik düdük.”*

U2. *“Bendeki çığirtma çobanlık yıllarımdan yanlış hatırlamıyorsam Bucakta yapmıştım.”*

U3. *“Müzemizdeki çığirtmalar benim Aziziye ve Gölhisar’dan bulduğum çığirtmalar.”*

U4. *“Kendi köyüm olan Kılçanda yaptım bu çığirtmayı.”*

U5. *“Aziziye köyünde çok yaygındır. Benimki kendi beldemden bir örnek olabilir.”*

U6. *“Burdur geneline baktığınızda, bizim Aziziyede çoktur her halde. Ama başka ilçe ve köylerde vardır. Aslında Sarı keçili yörüklerinin yoğun olduğu yerlerde muhakkak vardır.”*

U7. *“Yoğunluk olarak Aziziye köyünde çok gördüm. Bulduğum ve yaptığım çığirtmalar buralardan örnekler. Ayrıca Antalya il sınırı Akkoç köyü ve Afyon il sınırı Yukarı Beltarla ve Hırka köylerinde buldum.”*

Tespit edilen çığirtmalar çoğunlukla Aziziye köyünde görülmektedir, Karamanlı ilçesi Kılçan köyünde, Gölhisar ve Bucak İlçelerinde, Çavdır ilçesi Kozluca beldesinde rastlanmıştır. Burdur il sınırına yakın aynı kültüre sahip, Çıbıkbeli - Akkoç köyünde, Dinar ilçesi Hırka ve yukarı Beltarla köylerinde, İzmir Müziksev çalgı müzesinde Gölhisar ilçesi ve Aziziye köyünden temin edilen çığirtmalar tespit edilmiştir.

3.1.3. “Çığirtma Yapımında Kullanılan Kemikler Nasıl Temin Edilmektedir?” Sorusundan Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

U1. “Çobanlık yaptığım dönemdi, sürümü otlatırken düze konan kartalı av tüfeğimle vurdum. Kanat kemiklerini kesip aldım orada. En son 1989 yılında kartal gördüm sanırım. Yüksek kayalılarda kartala yaklaşmak çok zor ve tehlikeli. Çünkü büyük goca kuş sürü üzerine inerse oğlak yavrusunu hatta yavrudan biraz daha iri oğlağı pençeleriyle yakalayıp götürür. Yüksek yerden kayalıklara atar ve yer. İnsana kendi yuvasında saldırır. Hatta insanı öldürecek kadar zarar verir. Bu yüzden yuvasına sokulmak çok tehlikelidir.”

U2. “Goca kuşun yuvasına sokulmak olamaz öldürür insanı. Biz eskilden büyük baş hayvan yemezdik. Davar (keçi) yeriz. Ölen büyük baş leşlerini araziye atardık çürüsün diye kurt kuş yesin diye. Bu leşlere konan kartal da olurdu denk getirdik mi av tüfeğiyle vururduk.”

U3. “Kendim çığirtma yapımı için hiç kartal kanadı kemiği bulmadım. Sadece oğlak bacak kaval kemiği dediğimiz kemikten kemik bir düdük yaptım.”

U4. “Bendeki çığirtma kemiği babadan kalma.”

U5. “Kartal kanadından temin edilir ya vurularak ya da Aziziye kardı dağ da büyük fare kapanı ve ağ yardımıyla tuzak kurularak yakalanır.”

U6. “ Bendeki çığirtma kemiği babamdan kalma.”

U7. “Kartallar av tüfeğiyle düzde ya da yayla da vurulur. Büyük baş leşlerini düz arazilere konan kartalları vururlardı. Köylerden bulduğum kemiklerde var.”

Düz arazilerde leşe konan kartalları av tüfeğiyle vurarak, ağ gererek, büyük fare kapanı ile tuzaklama yaparak yakaladıklarını ayrıca ölü bulunan kartal kemiklerinden temin ettikleri tespit edilmiştir.

3.1.4. “Çığirtmalar Hangi Kuş Türü ve Kemiklerden Yapılmaktadır?”

Sorusundan Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

U1. “Goca guş denilen kartal kanadı kemiğinden yapılır.”

U2. “Goca guşun kanadının orta kısmındaki kemikten.”

U3. “Büyük kartal kanadındaki kemiklerden.”

U4. “Kartal kanadındaki kemiklerden.”

U5. “Kartal kanadını orta kısmındaki kemiklerden. Evet Burdur’da goca guş denir.”

U6. “Kartal kanadından yapılmaktadır.”

U7. “Kartaldan yapılmaktadır. Kartal’ın kanatlarının orta kısmındaki kemiklerden yapılır.”

Yörede goca guş diye bilinen kartal türünün, uzman görüşleri doğrultusunda kaya kartalı olduğu, kanatlarının orta kısmındaki ‘Ulna’ kemiklerinden yapıldığı ifade edilmektedir.

3.1.5. “Çığirtmaların Yapımında Kullanılan Yöntem Nedir?”

Sorusundan Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

U1. “Vurduğumuz kartalın iki kanadını keserek ortada bulunan kemikleri derisinden ayırırız. Sonra bu kemikleri toprağa gömeriz yaklaşık 30 ile 40 gün kadar toprak içerisinde bekletiriz. Sonra onu güzelce yıkarız sonra deliklerini açarız.”

U2. “Goca guşun kanatlarını yolarız orta da kemikler vardır. O kemikleri alır affedersin samra deriz biz hayvanın dışkı. Onun içine koyarız üzerinde ve kemiğin içinde ne varsa kendi kendine yok olur beklerken buda yaklaşık 20-30 gün sürer beklemesi. Sonra kemiği alır bir güzel sabunlu su ile tertemiz temizleriz.”

U3. “Toprağa konularak yapılan bir işlemi vardır. Yaklaşık 30 – 40 gün bekler toprakta. Ayrıca delikler açıldıktan sonra bıçakla da çizilir süslenir.”

U4. *“30 Gün toprakta bekler kemikler. Çığırtma yaptıktan sonra çakıyla simetrik ya da ters çizgiler atılır. Çığırtma daha güzel görünür.*

U5. *“Kül yöntemini kullanırlar. İlk olarak ısı hafiflemiş külün içinde 40 gün bekletirler.”*

U6. *“Kemiklerin nasıl yapıldığını ben görmedim, bilmiyorum.”*

U7. *“Toprağı konulur yaklaşık 30 - 40 gün bekletilir. Böylelikle kemikteki özellikle kalıntılar ve koku da gider. Daha sonra temizlendikten sonra sütte parlaklık kazandırmak için kaynatılır. Çığırtmayı estetik anlamda da güzel görülmesi için bıçak yardımıyla çizgiler atarak zaman içerisinde çizilen yerlerin kararmasıyla güzel bir görünüme de sahip olur.”*

Çığırtmaların yapımında kullanılan yöntemler; kemiklerin toprağı gömülmesi, ısı hafiflemiş kül içerisinde bekletilmesi son olarak büyük baş hayvan dışkısında bekletme yöntemlerinin kullanıldığı, ortalama 30 ve 40 gün bekletildiğı ve parlaklık için sütte kaynatıldığı ayrıca süsleme tekniğı olarak bıçak yardımıyla çizgiler oluşturularak süslemelerin yapıldığı tespit edilmiştir.

3.1.6. “Çığırtmaların Ses Perdelerini Belirlemede Kullanılan Yöntem Nedir?” Sorusundan Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

U1. *“İki elin parmaklarını kemik üzerine göz kararı yerleştiririz. Önce üstte 2 parmak sonra 3 parmak yerleştiririz. Beş parmak yerleşince ucu sivri bıçak ya da çakıyla deleceğimiz deliklerin merkezlerini belirleriz. Sonra arka deliğı göz kararı ile belirler deliğinin yerini noktalarız. Sonra aşağıdan başlayarak çakıyla ilk deliğı güzelce açarız. Sonra diğer delikleri ilk deliğın büyüklüğü kadar açarız. En son arka deliğı açarız, sonra kemiğın ağız kısmını yuvarlarız dudağımız rahat etsin diye sonra kemiğın arka kısmını kemik ucu kabadır onunda ucunu keseriz.”*

U2. *“Parnakların boğumlu yerlerini kemiğın üzerine yerleştirirsin. Sonra göz kararı boğumların değıdiği yerleri çakının ucuyula işaret atarsın. Sonra kemiğın boyuna göre beş delik ya da 6 delik açarsın. İlk delik açılır diğerleri de aynı delersin sonra arka deliğini açarsın kemiğın iki ucunda bıçakla düzeltirsin.”*

U3. *“ Ben kendim kartal kemiğinden kemik düdük yapmadım.”*

U4. *“Babamın bir pirinç kavalı vardı. O kavalın ölçülerini kemiğe aktardım ve ucu sivri bir bıçakla deliklerini açtım.”*

U5. *“Tamamı usta çırak gibi birbirine benzeterek yaparlar.”*

U6. *“Yörede özellikle çobanlar herhangi bir ölçü biriminden yararlanmada tamamen geleneksel yöntem ile yaparlar. Parmaklar kemik üzerine yerleştirilir ve parmakların boğumlarını değdiği yerler ucu sivri bıçak ile noktalanır ve delikler eşit biçimde açılır.”*

U7. *“Genel olarak geleneksel ve basit yöntemlerle kemiklerin merkezlerinin belirlenip delinmesi yaygın bir yöntem. Fakat kendi yaptığım çığırtmalarda buda yeni kemik bulmamla ilgili, günümüzde kullanılan ölçü birimlerinden kumpas ve küçük hassas delici matkaplar gibi ölçü aletleri ve delici aletlerden yararlanarak seslerde problem olmaması için daha hassas çalışma imkânı sağlıyor. Geleneksel yöntem olarak, parmak boğumlarının kemik üzerine yerleştirip delik merkezleri tahmini belirlenip noktalama yapılarak merkezler birbirine eşit ise ucu sivri çakı ya da bıçakla delikler açılır. Üflenecek olan ağız kısmı dudağı rahatsız etmeyecek şekilde ovalleştirilir ve çalıma hazır hale getirilir. Günümüzde ise özellikle 2. pozisyon çalılarında yeden perdesinin tam ses olarak gelmesi için kemikteki hafif eğriliği göz önünde bulundurarak daha sağlıklı ölçüleri uygulamak daha sağlıklı sonuçlar vermektedir.”*

U4 babasından kalan pirinç kavalın ölçülerini kemik üzerine aktararak ucu sivri bıçakla çığırtmanın ses deliklerini açtığını ifade etmiştir. U7 kumpas ve ölçü birimlerinden yararlanarak ve daha hassas delme imkânı sağlayan delici aletler kullanarak çığırtmaların ses deliklerinin açtığı tespit edilmiştir. Diğer katılımcılar ise kemikler üzerine yörede çalım pozisyonuna göre parmaklarını yerleştirip daha sonra göz kararı ile ses deliklerini açtıklarını söylemişlerdir. Tespit edilen aralıkları ölçü aleti kullanmadan, önce birinci ses deliğini göz kararı ile sivri bıçakla açtıktan sonra diğer delikleri ilk delikle aynı aralıklarda olmasına dikkat ederek açtıklarını ifade etmişlerdir.

3.1.7. “Burdur’da Hangi Müzik Türlerinde Çığırma İcrasına Rastlanmıştır?” Sorusundan Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

U1. “Çığırtaıyla yörenin Türkülerini ve oyunlarını çalınız. Ama özellikle dersiniz hada ilk aklıma gelen bizim buraların boğaz havası. Ak koyunum yüz olsa. Gurbet havaları, zortlatma, zeybekler hepsi de çalınır.”

U2. “Çobanların ilk çaldığı gurbet uzun hava. Boğaz hadası, zeybek, zortlatma, Avşar zeybeği hepsinde çalınır.

U3. “Teke yöresi Türküleri, ağır zeybekler, zortlatma havaları çalınır.”

U4. “Gurbet havaları, mesela; devesi gater gater, boğaz havaları, zeybekler aklıma gelenler bunlar. Aslında yöreye ait ne varsa çalınır söylenir.”

U5. “Çobanlar gurbet havalarında eşlik çalgısı olarak kullanırlar. 9/8, 9/16 ezgilerde kullanılır. Hadalar, Teke zortlatmaları, 9/8 karinom tipi ezgilerde çalınır.”

U6. “İlk aklıma geleni söyleyecek olursam, Gurbet havaları, boğaz hadası, ağır zeybekler mesela; Avşar zeybeği tabi yörenin en önemli zortlatma oyunları.”

U7. “Teke bölgesinin karakteristik özelliğini taşıyan tüm örneklerinde çalınır. Bunların başlıcaları; Gurbet uzun havaları, boğaz hadaları, ağır ve kıvrak zeybekler, zortlatma oyunlarını başlıca örnekler arasında söyleyebilirim.”

Tüm uzmanlar Türk halk müziğinde uzun hava türü olan Gurbet uzun havaları açışları seslendirmişlerdir. Yörede çok yaygın olarak söylenen boğaz havalarından biri olan Ak Koyunum Yüz Olsa hada havasına eşlik çalgısı olarak çalınmıştır. Yörenin karakteristik ağır zeybeklerinden Avşar Zeybeği, zortlatma oyun havalarından biri olan Devesi Gater Gater ve karinom tipi ezgilerde icra edildiği tespit edilmiştir.

3.1.8. “Görüşme Yapılan Uzmanların Çığırmanın Bugünkü Durumu ve Gelecek Kuşaklara Aktarılması Konusunda Düşünceleri Nelerdir?” Sorusundan Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

U1. “Çığırta için kartal vurmak bu zaman da zor. Cezası çok. Bende çok yaşlandım çalmak için hevesim kalmadı. Ama gençlere bu işi öğretmek gerek yoksa unutulup gidecek. Hani kemik bulunmasa da eldeki çığırtmaları tanıtmak gerek. Zurna, sipsi çalanların bu çalgıları da çalması gerek.”

U2. *“Valla ben bu yaşta çalmıyorum artık. Oğluma verdim bendeki çığirtmayı. Oda çok meraklı bu Kaval, zurna çalıyor oda. Unutulmaması lazım tabi. Çünkü kıymetli bu çalgı kartal kemiği bu zamanda bulmak çok zor. Olanda iyi saklamalı hatta geride kalanlarda çalmayı bilen yoksa bilen ve kıymet verecek birine vermek iyi olur. Radyo da sanatçılar bunu çalmalı televizyonlarda tanıtmalı.”*

U3. *“Çok kıymetli çalgılarımızdan. Evet, unutulma tehlikesiyle karşı karşıya. Mevcut çığirtmaları da korumak gerekir. Nefesli çalgılar sanatçılarının özellikle kaval sanatçılarını solo olarak bu çalgıyla örnek Türkü ve oyunlar çalması faydalı olacaktır. Çalgı tanıtımı konu olan radyo ve televizyon programlarında çığirtma çalgısı için programlar yapılabilir. Ama insanlara ulaşmanın en etkili tarafı da konserlerde bu çalgının özellikle tanıtılması ve performansını icra edilmesi çok etkili olacaktır. Yapım tekniklerinin ve çalım şeklinin konservatuarlar da öğretilmesi de çok önemlidir.”*

U4. *“Televizyon programları özellikle geleneksel kültür üzerine yayın yapan TRT. bu çalgı için müzik programlarında tanıtması gerekir. Benimde hevesim geçince bende bu çalgıyı ailemde bende sonra devam ettirecek birine bırakacağım. Mesela Burdur tanıtım günlerinde yöre çalgıları içerisinde bu çalgıya dikkat çekmek gerekir. Çünkü yırtıcı bir kuşun kemiğinden yapılması insanların dikkatini çekecektir. Gerçekten de çok otantik bir çalgı.”*

U5. *“Müzikolojik açıdan incelenmesi gerekir. Yerel çalgı olması nedeniyle orta Asya'dan gelen bir çalgıdır yoksa yörede daha önce yaşamış medeniyetlerden kalan bir çalgıdır araştırılması gerekir. Sipsinin bile Likyalılardan kaldığını bile şüpheli görüyorum. Eğitimde de öğretilmesi lazım. Öğretimde kullanılabilirliğinin artırılması lazım. Nasıl kullanılmalı diğer çalgılarla eşlik çalgısı olarak yeterliliğinin artırılması gerekir. Bireysel çalgı olarak bugünkü özelliği korunmadığı takdirde gelecekte unutulma riski ile karşı karşıyadır.”*

U6. *“Maalesef günümüzde unutulmak üzere. Hele insanın kendi yöresinin bir kültür değeri olduğunu düşününce ben daha çok üzülüyorum. Bende elimdeki bu çığirtma örneğinin çocuklarım arasında müzik alanında yetenekli olan birine bırakacağım. Ben nasıl benden sonraki kuşağıma bırakacaksam, benim çocuklarım kendinden sonraki kuşağına bırakacaktır. Ama bu benim elimde ki çığirtma için fakat*

genel olarak kendi kültürümüz için düşündüğümüzde yeterli değil. Burdur tanıtım faaliyetleri içerisinde bu çalgı tanıtımı yapılabilir. TRT. de bu çalgı için program yapılabilir. Çok önemli çünkü üflemeli çalgılara baktığımızda tahta ya da kamış çığırta ise kartal kemiğinden bu yüzden de dikkat çekici. Geleneksel olarak yüz yıllara dayana bilen bir olay.’’

U7. Sanırım bende bu çalgının yapımcısı olarak son temsilcilerinden biriyim. Kişisel çabalarım sayesinde yeni kemikler bulup yapmaya çalışıyorum. Kendim aynı zamanda müzisyen ve araştırmacıyım. Konserlerde bu çalgıyı tanıtımı için çalışıyorum. Yapılan Burdur konulu sempozyum da yöre çalgılarını tanıtırken çığırta yani kemik düdüğü hakkında da bilgiler aktardım. Burdur ilimizin kültürel değerlerinin tanıtımı konusunda karşılaştığımızda fırsatlar da bu çalgımızı dile getiriyorum. Unutulmaması ve bilinirliğini artması kültürümüz içinde çok önemli. Türk halk müziği korolarında ve solo olarak konserlerde icra edilmesi önem taşımaktadır. Ulusal kanallarımız da yapılan müzik programlarında çığırta gibi yerel çalgılarımızın tanıtım programları ve yöre araştırmaları altında tespit edilenlerinin kayıt altına alınması önem taşımaktadır. ‘’

Kültürleri içerisinde yer alan çığırta çalgısının yeni kuşaklar tarafından fazla tanınmadığını kendilerinin yaşlandığını bu yüzden çalma konusunda heveslerinin kalmadığını ifade etmişlerdir. Kendi aile bireyleri içerisinde ya da çevrelerinde müziğe meraklı ve çalma konusunda yetenekli genç bireylere ellerindeki mevcut çığırtmaları verdiklerini böylelikle geleneği yaşatmaya çalıştıklarını, yörede goça guş diye adlandırılan kartal türünün azalmasından dolayı çığırta yapan ve çalan kişilerin çok az kaldığını, kültürleri içerisinde unutulmaya yüz tutmuş bir çalgı olmasından dolayı gelecek kuşaklar tarafından unutulması endişesi içerisinde olduklarını ifade etmişlerdir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Burdur ilinde, Çığirtma algısının geçmiş ve günümüzdeki genel durumu ile ilgili yapılan araştırmada, elde edilen sonuçlar şunlardır:

4.1. Sonuçlar

1-Burdur'da çığirtmayı tanıyan ve nasıl icra edildiğini orta yaş ve üzerindeki kesimin bildiği, bunun dışında genç kuşaklar arasında özellikle müzikle uğraşmayan kişilerin tanımadığı, Burdur'da Çığirtma yapımcısının çok az kaldığı, bulunan örneklerin ortalama 50 – 60 senelik olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalgının azalmasındaki başlıca nedenler, yörede goca guş adıyla bilinen Kaya Kartalı türünün azalması ve bu kartal türünün avlanmasının yasak olduğu şeklinde ifade edilmektedir.

Diğer önemli sebepler ise insan nüfusun artmasından dolayı tarım faaliyetleri, kullanılan zehirli ilaçlar, bunun sonucunda ölen yabani hayvanlar içerisinde bu kartal türünün de olmasıdır.

2- Araştırma sırasında Aziziye köyünde 3, Karamanlı ilçesi Kılan köyünde 1 Bucak İlçesinde 1, avdır ilçesi Kozluca beldesinde 1, Burdur il sınırına yakın ıbıkbeli - Akkoç köyünde 1, Dinar ilçesi Hırka köyünde 1, Yukarı Beltarla köyünde 1 ve İzmir Müziksev algı müzesinde 2 adet Çığirtma bulunmuştur.

3- Av tüfeğiyle vurarak, ağ gererek, büyük fare kapanı ile tuzaklama yaparak yakaladıkları ayrıca l bulunan kartal kemiklerinden temin ettikleri tespit edilmiştir.

4- Uzman görüşleri doğrultusunda Kaya Kartalı türünden yapıldığı bu kuş türüne yörede ayrıca goca guş denildiği, kanatlarının orta kısmındaki ‘Ulna’ kemiklerinden yapıldığı tespit edilmiştir.

5- Çığirtmaların yapımında kullanılan yöntemler; kemikleri toprağa gömmek, ısısı hafiflemiş kül içerisine koymak son olarak büyük baş hayvan dışkısında ortalama 30-40 gün bekletmek ve parlaklık için sütte kaynatmak olarak tespit edilmiştir.

6- Çığirtmaların ses deliklerini geleneksel yöntem ile açtıkları tespit edilmiştir. Bu yöntemi uygularken ses deliklerinin merkezlerinin ve delik çaplarının eşit olmadığı yapılan detaylı ölçümlerde görülmektedir.

7- Tüm uzmanlar Türk halk müziğinde uzun hava türü olan Gurbet havaları açışları, boğaz havaları, yöreye ait ağır ve kıvrak zeybekler, zortlatma oyun havaları ve karinom tipi ezgiler icra etmişlerdir.

8- Çığirtma çalgısının Burdur'da özellikle genç bireyler arasında tanınmadığını, kendilerinin yaşlandıklarını bu yüzden çalma konusunda heveslerinin kalmadığını ifade etmişlerdir. Yörede goca guş diye adlandırılan kartal türünün azalmasından dolayı çığirtma yapan ve çalan kişilerin çok az kaldığını, kültürleri içerisinde gençler tarafından çığirtmanın unutulması endişesi içerisinde olduklarını ifade etmişlerdir. Geleneği devam ettirmek için kendi çocuk ve torunlarına, müzik konusunda meraklı kişilere ellerindeki mevcut çığirtmaları verdikleri tespit edilmiştir.

4.2. Öneriler

1- Çığirtmanın bilinirliğini artırmak için Burdur'da yapılan sanatsal ve kültürel etkinliklerde çalgı hakkında bilgiler verilmesi uygun bir yaklaşım olacaktır. Yeni kemik bulmanın zorluğuna dikkat çekerek özel ve kıymetli bir çalgı olduğunun aktarılması gerekmektedir. Tespit edilen çığirtmaların yaşlanan ya da hevesi geçen icracıların çalgıyı hevesli ve yetenekli kişilerle paylaşması mevcut örneklerin iyi korunmasına ve işlevinin devam etmesine fayda sağlayacaktır. Türk halk müziği kaval icracılarının, konserlerde çalgının tanıtılması bakımından çığirtmayı icra etmeleri çalgının tanıtılmasına katkı sağlayacaktır. Ulusal kanallarımızda ve özellikle Burdur'da yerel kanallarda yapılan müzik programlarında, yöresel çalgılar

bağlamında tanıtım programları yapılması çığırmanın tanıtımına ve daha önce yapılmış çığırma örneklerine ulaşılmasına katkı sağlayacaktır.

2- Burdur'da yapılacak alan araştırmaları büyük önem taşımaktadır. Kültür ve müzik araştırmacılarına büyük görev düşmektedir. Evlerde kullanılmayan çığırtmalar olduğu tahmin edilmektedir. Çığırma çalgısının bilinirliği ve kültürümüzdeki önemi artırıldıkça kenarda kalmış hatta çığırma yapılmamış düz kemiklerin bulunması dahi söz konusudur. Burdur'da çalgı yapım ustalarının, müzik eğitmenlerinin, ilçe ve köylerde müzikle ilgilenen kişilerin çığırma çalgısı hakkında dikkatlerinin çekilmesi daha önce yapılmış çığırtmalara ulaşabilmek açısından yararlı olacaktır.

3- Çığırma yapan kişilerin Burdur Orman Bölge Müdürlüğü'ne bağlı Avcılık ve Doğal Hayatı Koruma Şube Müdürlüğü yetkilileri ile irtibat içerisinde olmaları önemli olacaktır. Yetkilileri bilgilendirmek ve bunun sonucunda yeni kemik bulunması konusunda yardımcı olacaktır. Çünkü nadir de olsa ölü bulunan kartal kemiklerinin kullanılması yeni çığırma yapımına katkı sağlayacaktır. Ayrıca Türkiye'de mevcut hayvanat bahçeleri ile kontak kurulması çok önemlidir. Hayvanat bahçesi yetkililerinin çığırma çalgısı hakkında bilgilendirilip kemiklerinin kıymetli olduğu ifade edilmelidir. Kaya Kartalı gibi diğer cins kartallardan da ölen leşlerin kemiklerinden denemeler yapılması kemik temini için fayda sağlayacaktır.

4- Kaya Kartalı türünün yörede azalması yeni kemiklere ulaşılmada olumsuz bir etki olarak görülmektedir. Burdur'da az da olsa yaygınlık gösteren Şah Kartalı, Şahin gibi diğer yırtıcı kuş türlerinden kemikler denk geldiği takdirde, elde edilecek kemik örnekleriyle çığırma yapımı denemelerinin yapılması da önemli bir çıkarım olacaktır.

5- Çığırma yapımında toprak içerisinde bekletme yöntemi en çok uygulanan yöntem olarak görülmektedir. Bu yöntemin kemikler üzerindeki kalıntıların yok olmasını sağladığı özellikle kemikteki kokunun giderilmesi bakımından önemli bir yöntem olduğu anlaşılmaktadır. Yeni temin edilen kemiklerin öncelikle bu yöntemle yapılması doğru bir yaklaşım olacaktır. Tespit edilen çığırma örneklerinin bazılarında uygulanan süsleme tekniğinin çalgıya estetik anlamda güzellik kattığı

görülmektedir. Yeni yapılacak ığırtmalarda süsleme tekniğinin uygulanması çalgının görünüşünün güzel olması bakımından önem taşımaktadır.

6- ığırtmalarda ses deliklerinin sorunlu olduğu saptanmıştır. Ses deliklerinin aralıkları ve deliklerin milimetrikte olsa farklılıklarından kaynaklanan akort ve entansiyon sorunlarını ortadan kaldırmak için kemiğe göre ölçülerin iyi hesaplanması ve ses deliklerinin hassas delici aletlerle delinmesi akort ve entansiyon sorununu gidermek bakımından kolaylık sağlayacaktır.

7- ığırtma ile yörenin uzun havaları, kırık havaları ve oyun havaları icra edilebilmektedir. Özellikle Hüseyini ve Kerem ayağı dizisi özellikleri taşıyan Türk halk müziğimizin diğer yörelere ait uzun havalar, kırık havalar ve oyun havalarına eşlik etmesi mümkündür. Bu bağlamda kaval ailesi içerisinde eşlik çalgısı olarak icra edilmesi gerekmektedir.

8- Burdur Türk halk kültürü içerisinde geleneksel yapı bakımından son derece zengin bir ilimizdir. Türk halk müziğimizin en önemli türlerinden bir olan, Teke yöresi türküleri ve uzun havaları, yörenin en karakteristik algıları parmak curası, kabak kemane, sipsi yöre için ne kadar önemliyse unutulmaya yüz tutmuş çığırtma (kemik düdük) algısının da son derece önemli olduğu görülmektedir. Mevcut ığırtma örneklerinin iyi korunması ve bu geleneğin gelecek kuşaklara aktarılması doğru bir yaklaşım olacaktır. Geçmişten günümüze yörede özellikle obanlar tarafından alınan çığırtmaların yerel, ulusal, uluslararası bağlamda tanıtılması ve korunması büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Açın, Cafer. (1994). *Enstrüman Bilimi (Organoloji)*. Yeni Doğan Basım Evi. İstanbul.

Ay, Gökten. (2005). *1. Burdur Sempozyumu*. Burdur: Burdur Mehmet Akif Üniversitesi Yayınları:

Bedel, Mehmet. (2005). *1. Burdur Sempozyumu*. Burdur: Burdur Mehmet Akif Üniversitesi Yayınları:

Çine, Hamit. (1989). *Burdur'dan Damlalar Folklor (Halkbilimi)*. Uyan Matbaası. İzmir.

Ekinci, Yusuf. (1995). *“Burdur” Ankara*.

Emnalar, Dr. Atınç. (1998). *Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği ve Nazariyatı* Ege Üniversitesi Basımevi. İzmir.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. (2001). *Türk Nefesli Çalgıları-Türk Ötkü Çalgıları*. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara.

Kalender, Necdet. (2001). *Çalgı Yapım, Bakım ve Onarımı*. Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, C.14 (1)

Müziksev Müzesi, (2013). İzmir Kültür Sanat ve Eğitim Vakfı. Alsancak-İzmir.

Ögel, Bahaeddin. (1991). *Türk Kültür Tarihine Giriş*. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara.

Özbek, Mehmet. (1975). *Folklor Ve Türkülerimiz*. Ötüken Yayınları. İstanbul.

Özgül Yayınları. (1985). *İlimiz Burdur*. Bayrak Yayıncılık. İstanbul.

Parlatır, Prof. Dr. İsmail. (2009). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Yargı Yayınevi. Ankara.

Picken, Laurence. (1975). *Folk Musical Instruments Of Turkey*. Oxford University Press. London.

Püsküllüoğlu, Ali. (2004). *Türkçe Sözlük*. Doğan Kitap. İstanbul.

Porter, Christese, Schiermucker, Hansen. (2009). *Doğa Arazi Rehberi Türkiye ve Ortadoğu'nun Kuşları* De. Belgesel Aş. Ankara.

Say, Ahmet. (2005). *Müzik Sözlüğü* Müzik Ansiklopedisi Yayınları. Ankara

Yıldırım, Prof. Dr. Ali, Şimşek, Prof. Dr. Hasan. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık. Ankara.

Yurtçu, Cihan. (2006). *Bir Performans Aracı Olarak Kaval Ve Teknik Gelişimi*. Sanatta Yeterlilik Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

İnternet Kaynakları;

<http://www.coğrafya.gen.tr/tarihçe/> Erişim Tarihi: 07.09.2013

<http://www.kültürvarliklari.gov.tr/Sagalassos/> Erişim Tarihi: 07.09.2013

[http://www.turkdilkurumu.gov.tr/güncel Türkçe sözlük/çığırtma/](http://www.turkdilkurumu.gov.tr/güncel_Türkçe_sözlük/çığırtma/)Erişim Tarihi: 08.09.2013

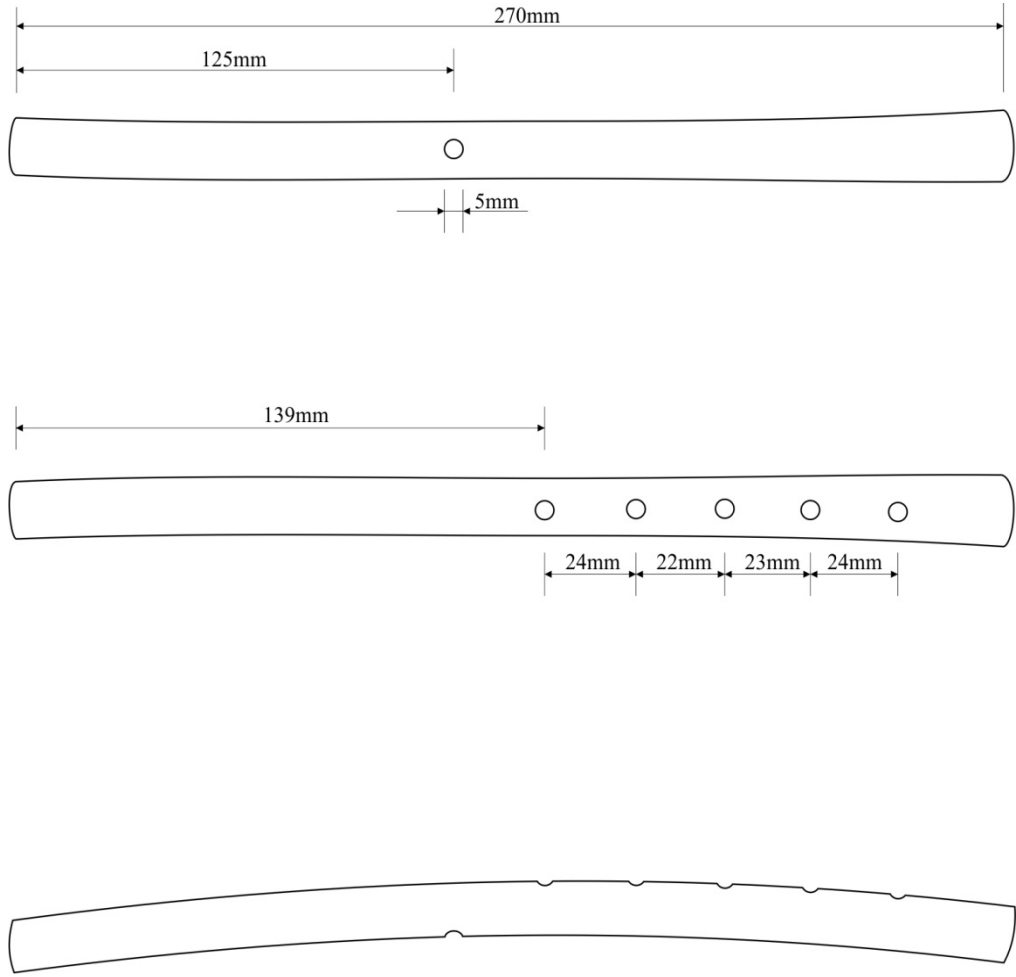
[http://www.turkdilkurumu.gov.tr/Türkiye Türkçesi lehçeleri sözlüğü/çığırtma/](http://www.turkdilkurumu.gov.tr/Türkiye_Türkçesi_lehçeleri_sözlüğü/çığırtma/)Erişim Tarihi:08.09.2013

[http://www.turkdilkurumu.gov.tr/Tarama sözlüğü/çığırtma/](http://www.turkdilkurumu.gov.tr/Tarama_sözlüğü/çığırtma/)Erişim Tarihi:08.09.2013

http://www.tursaga.com/usrfiles/files/yayinlar/sagalassos_ziyaretc_kilavuzu.pdf/Erişim Tarihi:08.09.2013

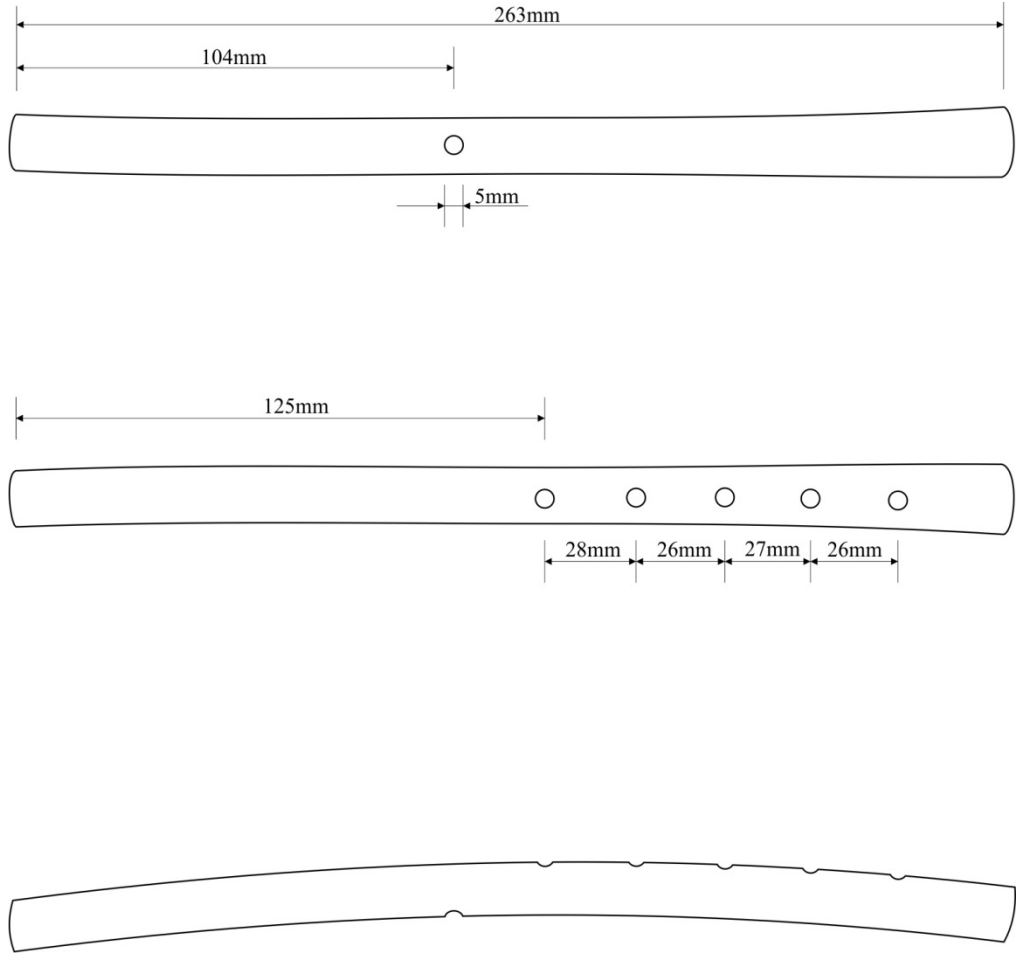
Şekil-6: Aziziye Köyü U1'den Temin Edilen Çığirtma Örneği

Şekil-7: Aziziye Köyü U1'den Temin Edilen Çığırta Örneği Detay Çizimi

Şekil-8: Aziziye Köyü U2'den Temin Edilen Çığırta Örneği

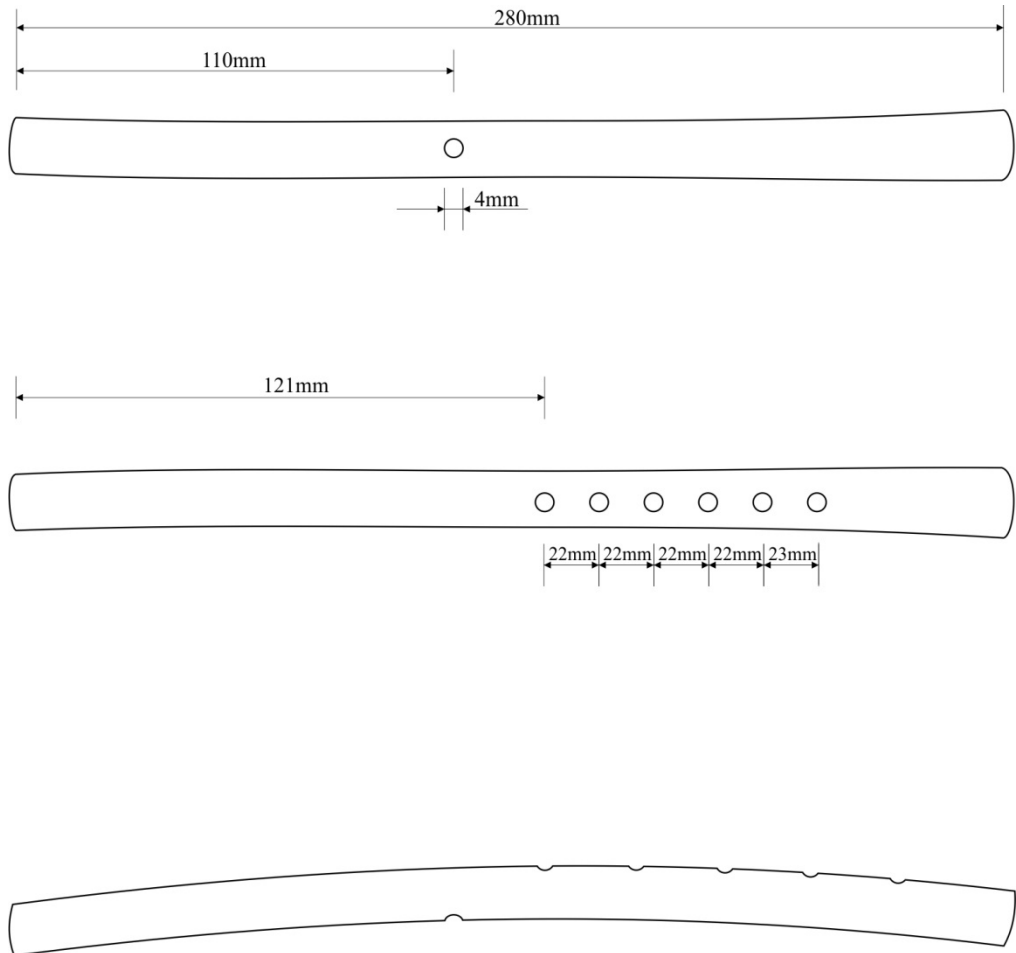

Şekil-9: Aziziye Köyü U2'den Temin Edilen Çığırta Örneği Detay Çizimi

Şekil-10: Gölhisar İlçesi U3'den Temin Edilen Çığirtma Örneği

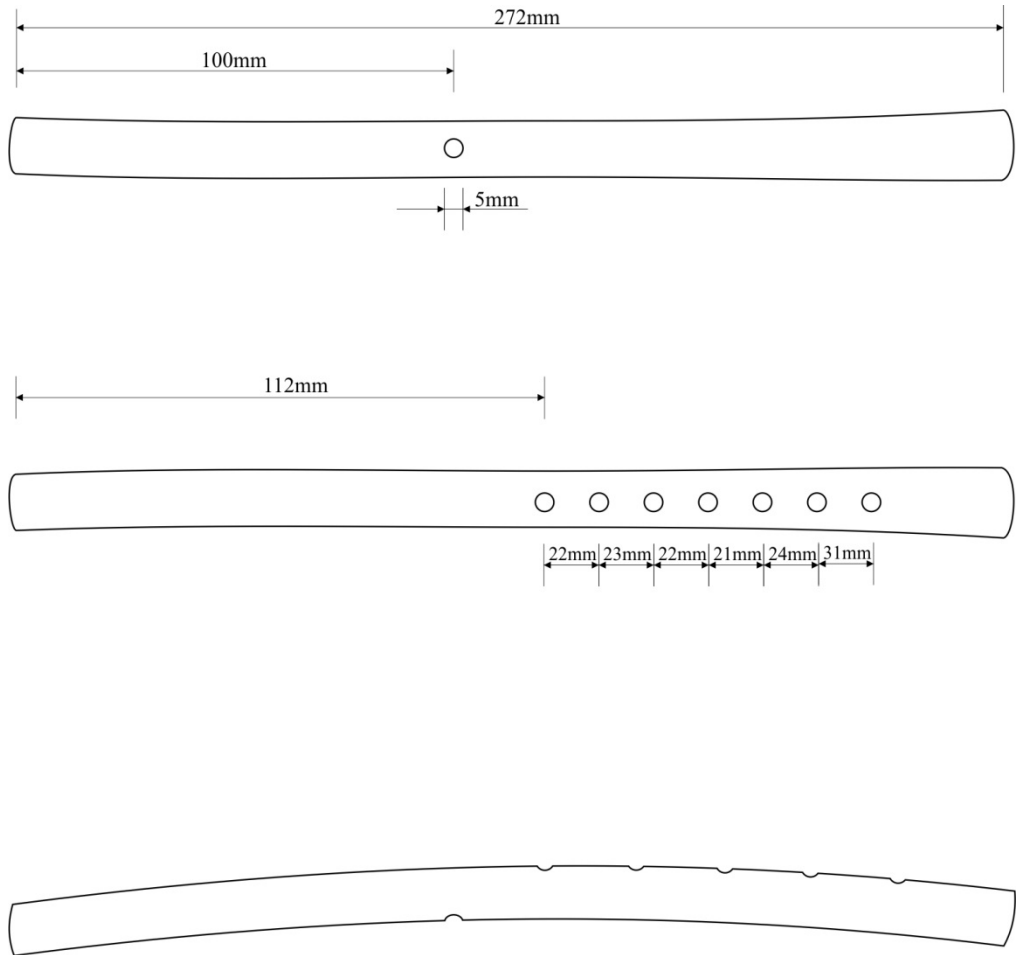
Şekil-11: Gölhisar İlçesi U3'den Temin Edilen Çığirtma Örneği Detay Çizimi

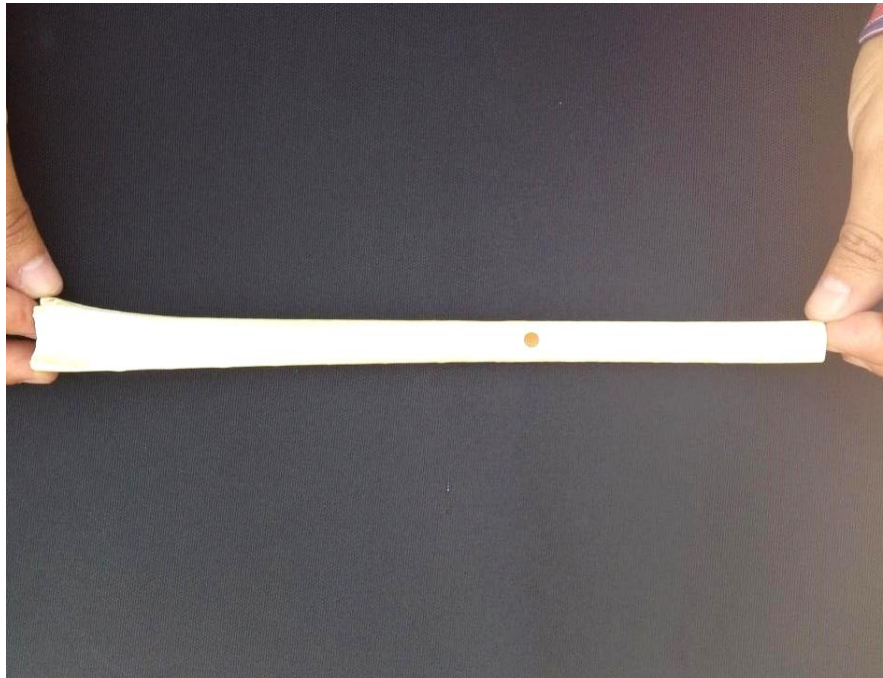
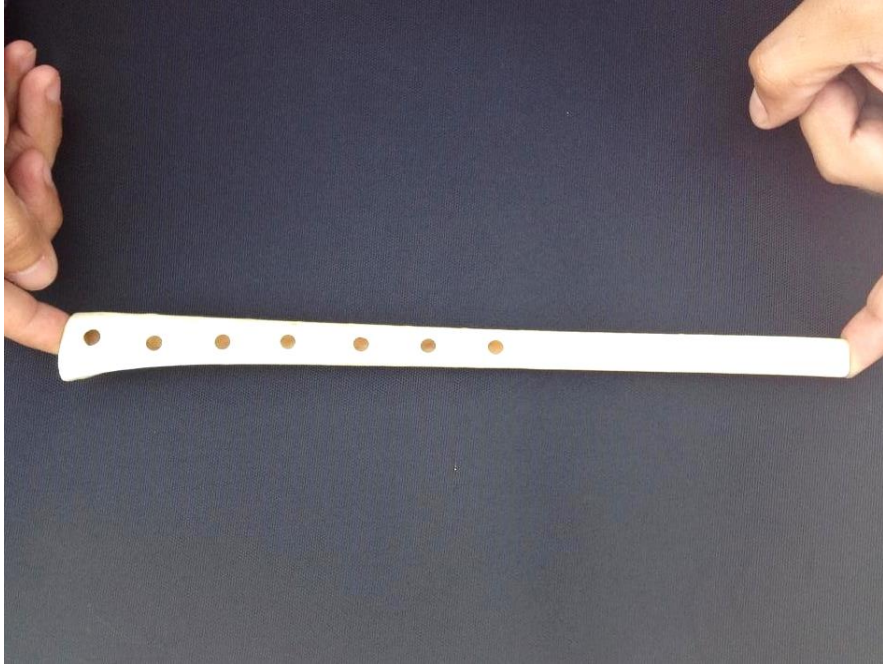
Şekil-12: Aziziye Köyü U3'den Temin Edilen Çığirtma Örneği

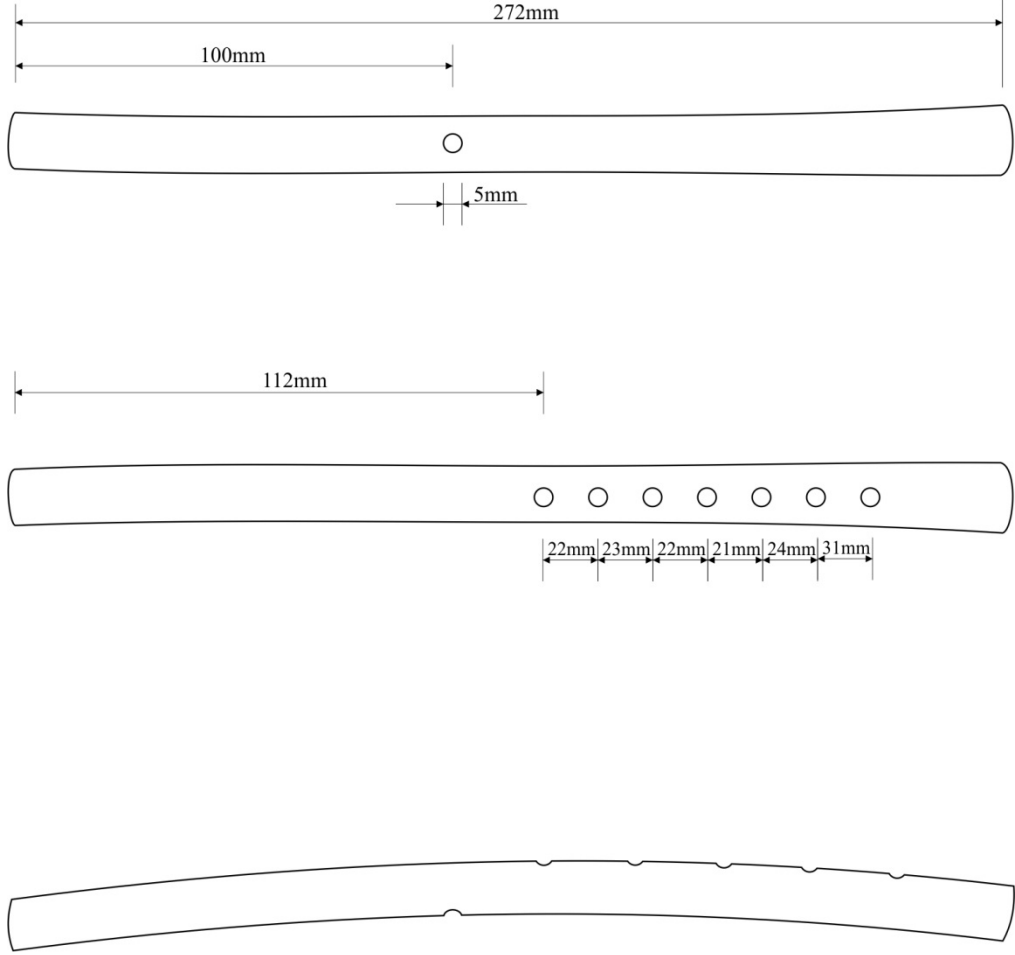
Şekil-13: Aziziye Köyü U3'den Temin Edilen Çığirtma Örneği Detay Çizimi

Şekil-14: Karamanlı-Kılçan Köyü U4'den Temin Edilen Çığirtma Örneği

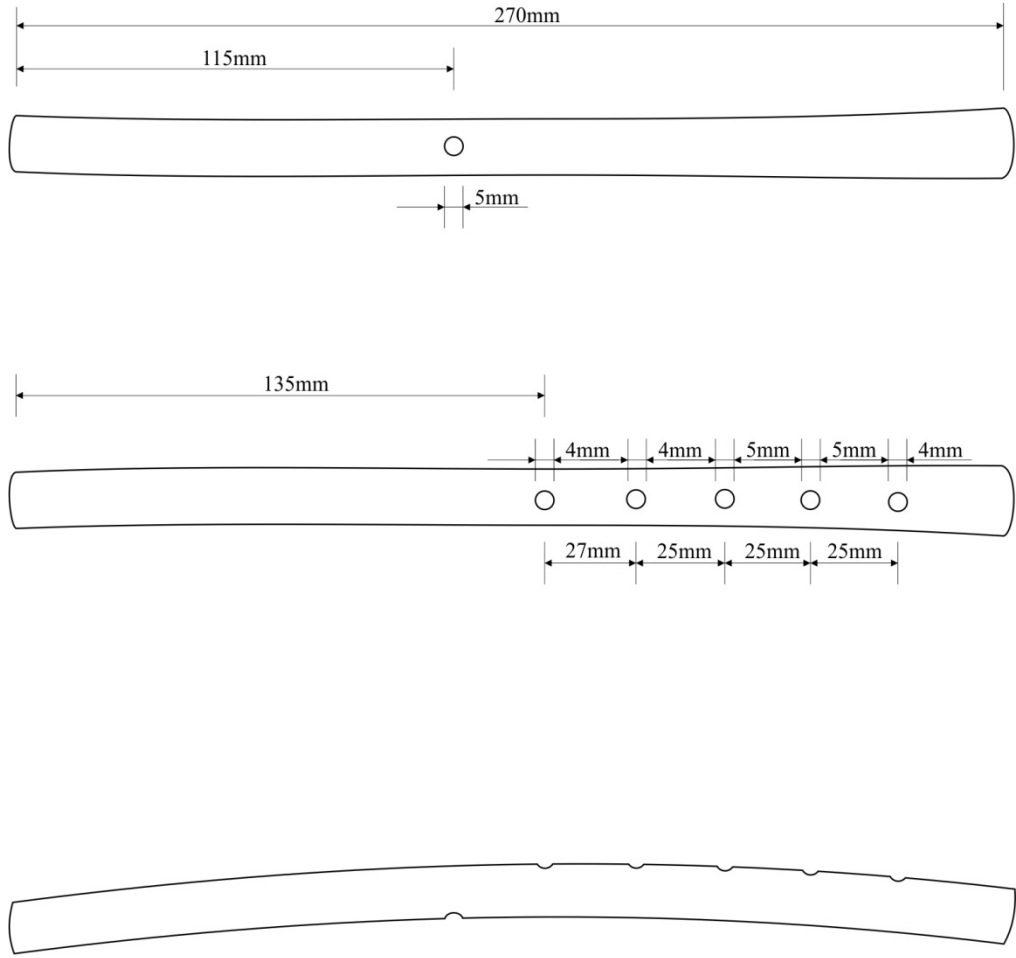
Şekil-15: Karamanlı-Kılçan Köyü U4'den Temin Edilen Çığirtma Örneği Detay Çizimi

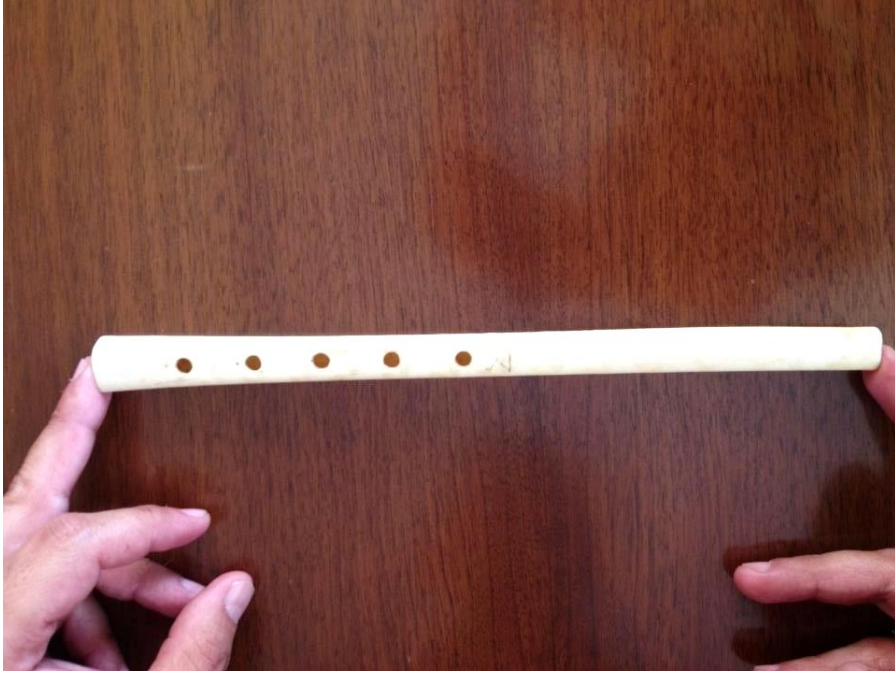
Şekil-16: Çavdır-Kozluca Beldesi U5'den Temin Edilen Çığirtma Örneği

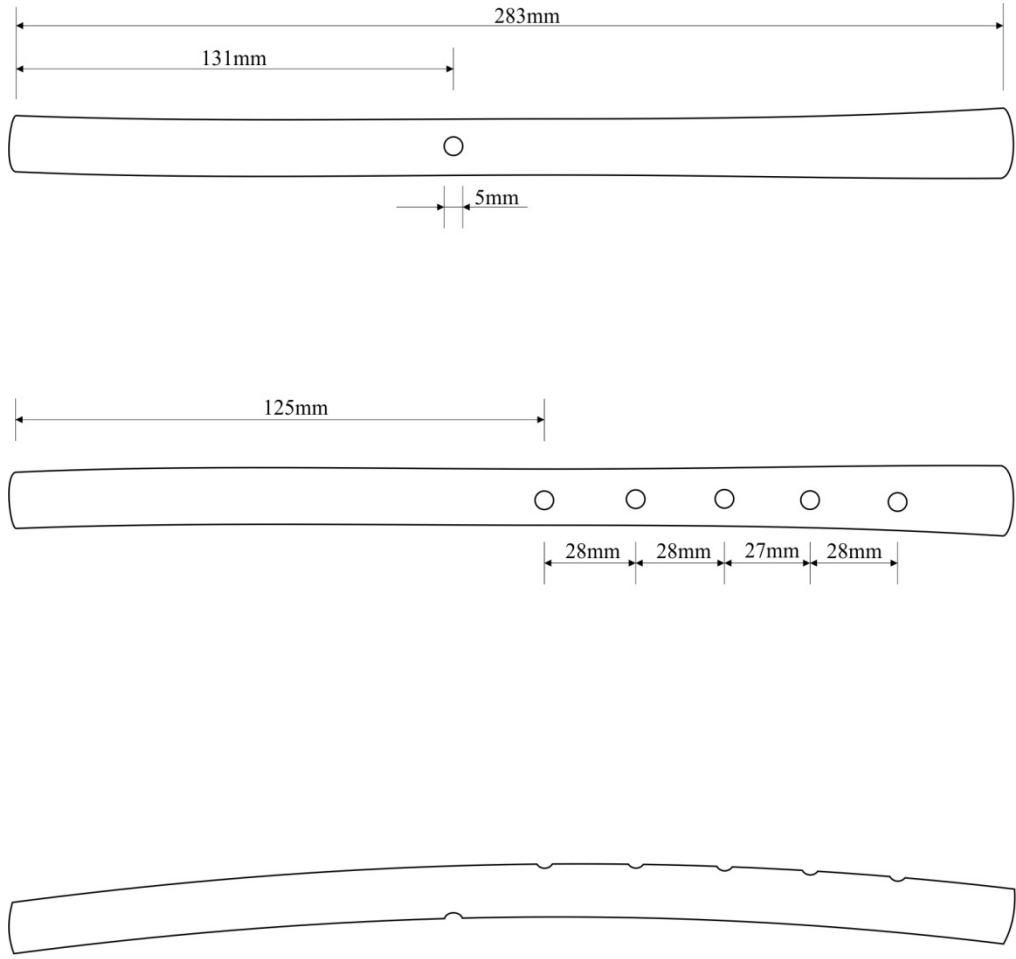

Şekil-17: Çavdır-Kozluca Beldesi U5'den Temin Edilen Çıgırtma Örneği Detay Çizimi

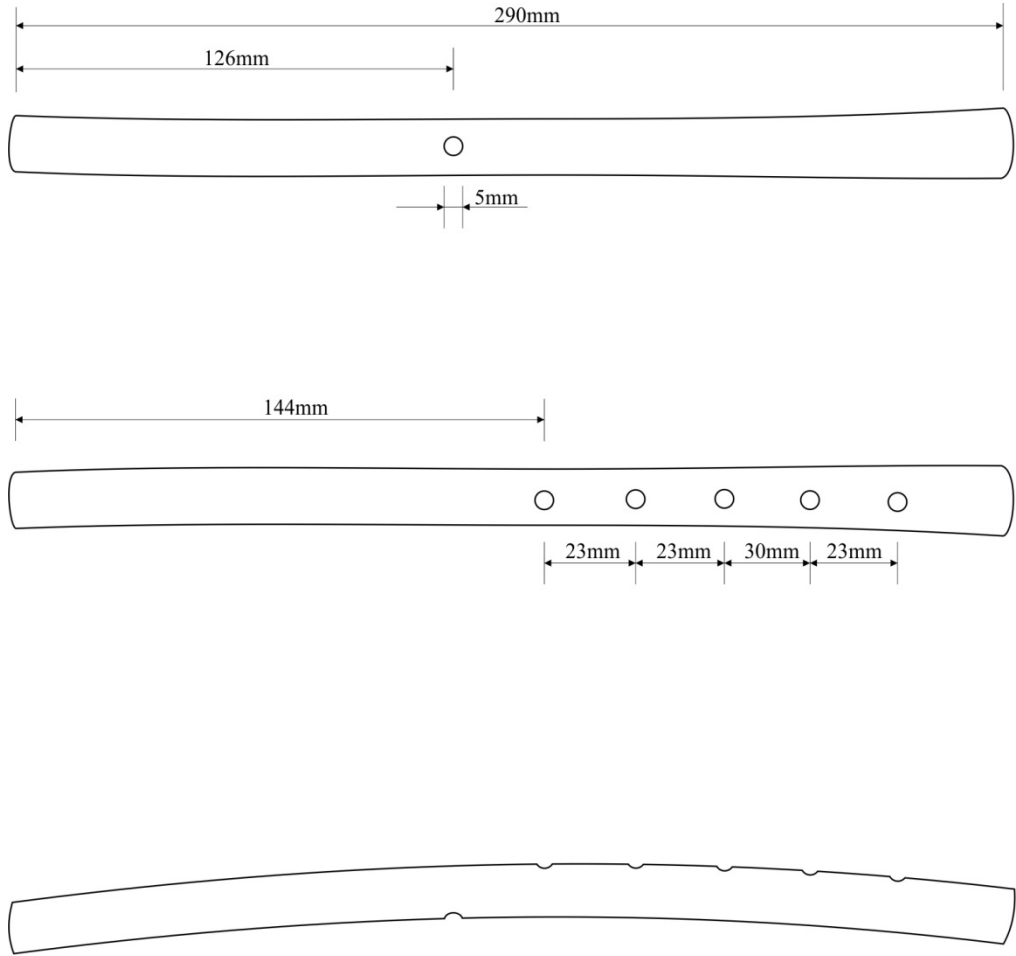
Şekil-18: Aziziye Köyü U6'dan Temin Edilen Çığirtma Örneği

Şekil-19: Aziziye Köyü U6'dan Temin Edilen Çığirtma Örneği Detay Çizimi

Şekil-20: Bucak İlçesi U7'den Temin Edilen Çığirtma Örneği

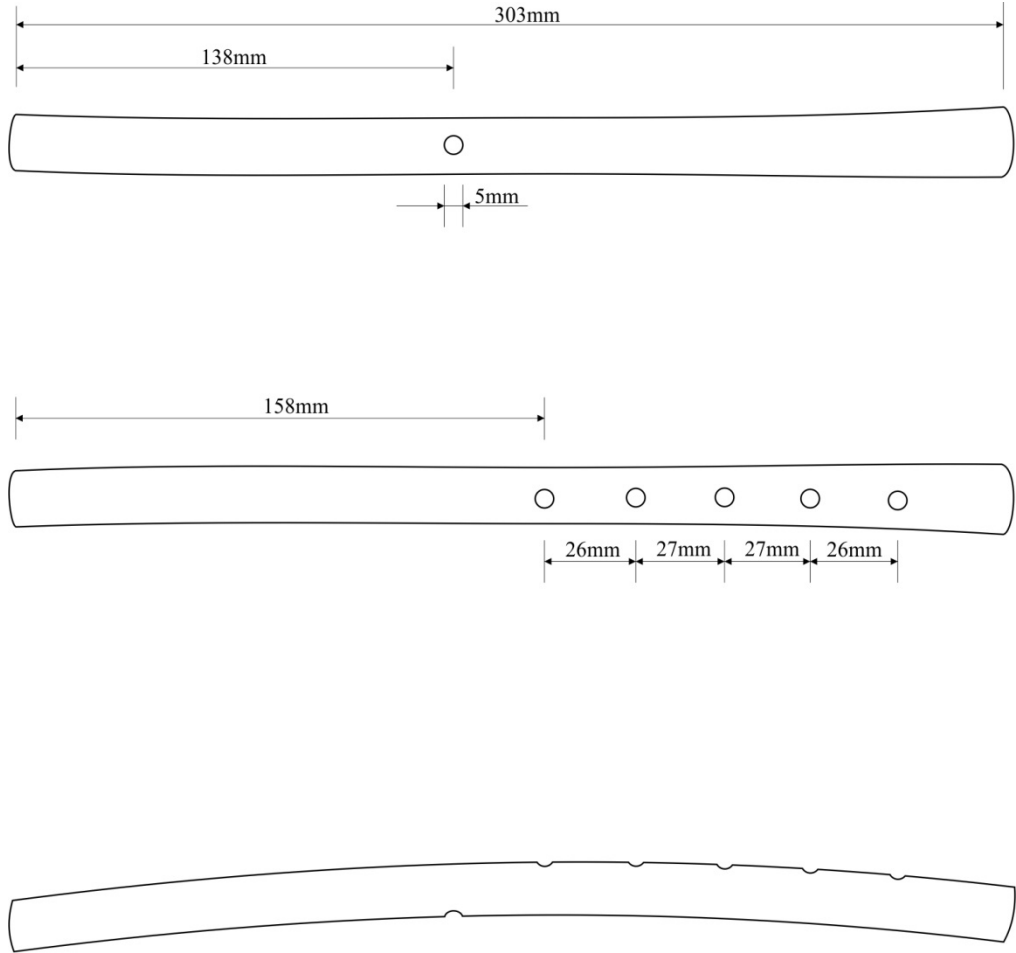

Şekil-21: Bucak İlçesi U7'den Temin Edilen Çıgırtma Örneği Detay Çizimi

Şekil-22: Antalya İl Sınırı Akkoç Köyü U7'den Temin Edilen Çığirtma Örneği

**Şekil-23: Antalya İl Sınırı Akkoç Köyü U7'den Temin Edilen Çığirtma Örneği
Detay Çizimi**

Şekil-24: Afyon İl Sınırı Dinar-Hırka Köyü U7'den Temin Edilen Çığirtma Örneği

Şekil-25: Afyon il Sınırı Yukarı Beltarla Köyü U7'den Temin Edilen Çığirtma Örneği

Şekil-26: Çığırta 1. Pozisyon Tutuş Şekli

Şekil-27: Çığırta 2. Pozisyon Tutuş Şekli

EKLER

Ek-1: Hada Ak Koyunum Yüz Olsa (Boğaz Havası)

Yöresi: Burdur Aziziye Köyü
Kaynak Kişi: Yöre Ekibi
Derleyen: Hamdi Özbay
Rep. No: 3593

HADA
AK KOYUNUM YÜZ OLSA
(Boğaz Havası)

AK KO_____ YU NUM YÜZ OL_____ SA

GÜT TÜ_____ GÜM YER DÜZ OL_____ SA

Ak koyunum yüz olsa
Güttüğüm yerler düz olsa
Ben koyunu güderim
Arkadaşım kız olsa

Ak fasille oldu mu
Ambarlara doldu mu
Yolladığım pabuçlar
Ayağına oldu mu

Karamuğun gazeli
Ayşem dünya güzeli
Ona kebe kestirdim
Etekleri kozalı

Ek-2: Devesi Gater Gater Çilbiri Suya Batar

Yöresi: Dirmil
Kaynak Kişi: Kadir Turan
Derleyen: Salih Urhan
Derleme Tarihi: 1964
Rep. No: 2434

DEVESİ GATER GATER ÇİLBİRİ SUYA BATAR

DE VE____ Sİ GA TER GA____ TER DE VE____ Sİ GA TER GA____ TER____

ÇİL Bİ____ Rİ SU YA BA____ TAR ÇİL Bİ____ Rİ SU YA BA____ TAR

Devesi gater gater çilbiri suya batar
Gız oğlanı görünce sallar çevresin atar
Ala deve mor köşek, al basmadan yün döşek
Geçme güzel buradan, eller ardına düşek

Devesi duzdan gelir, yükü kıbrıs'tan gelir
Oğlan hasta olunca, ilacı kızdan gelir
Mor devenin gızgını, döner döner ıssırır
Güzel kızı görünce oğlan olur esiri

ÇİLBİR: Yular
KÖŞEK: Palan- Eğer

Ek-3: Avşar Zeybeği Çeşitlemesi

Yöresi: Burdur
Derleyen: Ahmet Yamacı
Notaya Alan : Ahmet Yamacı
Rep No: 63

AVŞAR ZEYBEĞİ ÇEŞİTLEMESİ**Ek-4: Bir Adet DVD Ses Ve Görüntü Kaydı**

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü
Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Serkan ERTÜRK	İmza:	
Doğum Yeri:	İZMİR		
Doğum Tarihi:	1977		
Medeni Durumu:	EVLİ		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Kazım Dirik İÖO		İzmir	1988
Ortaöğretim	Ülfet Onart Orta Okulu		İzmir	1991
Lise	Ülfet Onart Lisesi		İzmir	1994
Lisans	Ege Üniversitesi	Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Temel Bilimler	İzmir	2001
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Müzik Öğretmenliği	Konya	2014
Tel:	0 545 538 34 41			
Adres	Uluç Mah. 1118 Sok. No:1 Kat:2 Daire:9 Konyaaltı / Antalya 07070			